UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA
ȘCOALA DOCTORALĂ
ȘTIINȚE UMANISTE ȘI ALE EDUCAȚIEI

CONSORȚIU: Universitatea de Stat din Moldova (USM), Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți (USARB), Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul (USC).

Cu titlu de manuscris
CZU: 391:746.41:675(478)”1944/...”(043.2)

ISCHIMJI ANA

TRADIȚIE ȘI MODERNITATE ÎN DEZVOLTAREA MEȘTEȘUGURILOR DE PRELUCRARE ARTISTICĂ A PIELII ȘI BLĂNURILOR ÎN RSS MOLDOVENEASCĂ ȘI REPUBLICA MOLDOVA

Rezumatul tezei de doctor în istorie

SPECIALITATEA 612.01 – ETNOLOGIE

CHIȘINĂU, 2025

Teza a fost elaborată în cadrul Școlii Doctorale Științe Umaniste și ale Educației a Universității de Stat din Moldova

Conducător de doctorat:
CONDRATICOVA Liliana, dr. hab. în studiul artelor; dr. hab. în istorie, conf. cerc.

Membrii Comisiei de îndrumare:
1. COJOCARU Ludmila D., doctor în istorie, conferențiar universitar
2. NICOGLO Diana, doctor în istorie, conferențiar universitar
3. PROCOP Natalia, doctor în studiul artelor şi culturologie

Componența Comisiei de doctorat, aprobată prin decizia Consiliului Științific al Universității de Stat din Moldova din 2 iulie 2025, proces-verbal nr. 10

Președinte: TOMULEȚ Valentin, dr. hab. în istorie, profesor universitar, Universitatea de Stat din Moldova

Conducător științific: CONDRATICOVA Liliana, dr. hab. în studiul artelor; dr. hab. în istorie, conf. cerc., Academia de Științe a Moldovei

Referent 1: COJOCARU Ludmila D., doctor în istorie, conferențiar universitar, Muzeul Național de Istorie a Moldovei

Referent 2: BĂȚ Mihail, doctor în istorie, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova

Referent 3: VORNICU Nicoleta, dr. habil. în arte vizuale, profesor universitar, Centrul Mitropolitan de cercetări științifice TABOR, Iași, România

Secretar științific: DEMENTIEVA Diana, doctor în filologie, Universitatea de Stat din Moldova.

Susținerea va avea loc la 17 septembrie 2025, ora 14:00, în ședința publică a Comisiei de doctorat din cadrul Școlii Doctorale Științe Umaniste și ale Educației a Universității de Stat din Moldova, în auditoriul 530, Aula „Gh. Brătianu", blocul central al USM, Chișinău, str. Alexei Mateevici 60.

Teza de doctorat şi rezumatul pot fi consultate la Biblioteca Națională a Republicii Moldova, Biblioteca Centrală a Universității de Stat din Moldova şi pe pagina web a ANACEC.

Rezumatul a fost expediat la 13 august 2025.

Autor
ISCHIMJI Ana

Conducător științific:
CONDRATICOVA Liliana, dr. hab. în studiul artelor; dr. hab. în istorie

Președinte al Comisiei de doctorat
TOMULEȚ Valentin, dr. hab. în istorie, profesor universitar

© Ischimji Ana, 2025

CUPRINS

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII **4**

CONŢINUTUL TEZEI **7**

CONCLUZII GENERALE ŞI RECOMANDĂRI **20**

BIBLIOGRAFIE **24**

LISTA PUBLICAŢIILOR AUTORULUI LA TEMA TEZEI **28**

ADNOTARE **32**

ANNOTATION **33**

АННОТАЦИЯ **34**

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea şi importanța temei. Repertoriul impresionant al meșteșugurilor practicate de-a lungul timpului în teritoriul actual al Republicii Moldova include prelucrarea artistică a pieilor și blănurilor – pielăria, cojocăria, curelăria, cizmăria, alături de arta țesutului și broderia artistică, prelucrarea artistică a lemnului, metalului, ceramica. În cultura tradițională românească acestor meserii le revine un loc aparte, articolele din piele sau blană încadrându-se mai ales în vestimentația populară, deopotrivă cu încălțămintea, piesele de harnașament, coperțile de carte religioasă sau articolele de artă decorativă aplicată. Actualmente, când Republica Moldova aplică standarde europene în valorificarea patrimoniului cultural, racordează legislația în domeniul protecției patrimoniului cultural la cea europeană, este importantă cercetarea privind unicitatea, originalitatea și promovarea artizanatului. Integrarea în spațiul european, științific și cel cultural, permite încadrarea studiilor despre valoarea produselor artizanale din piele și blănuri în circuitul european pentru a prezenta abilitățile meșterilor, produsele relevante din punct de vedere tehnologic și artistic, care ajung să fie parte componentă a patrimoniului țării, grație diversității, autenticității și originalității sale. În pofida faptului că au fost examinate mai multe meșteșuguri tradiționale, descrise de istorici și etnologi în alte limite temporale decât cele propuse în demersul științific de față, constatăm că prelucrarea artistică a pieilor și blănurilor în RSS Moldovenească și Republica Moldova nu a devenit un obiect de studiu separat.

Actualitatea temei vizate are importanță teoretică prin valorificarea științifică a meșteșugurilor de prelucrare a pieilor și blănurilor în RSS Moldovenească și Republica Moldova și prezentarea unor informații noi despre meșterii populari de pe teritoriul țării, precum și valoare aplicativă, cu propunerea unor soluții noi de elaborare a produselor autentice cu diverse ornamente naționale. Examinând literatura de specialitate disponibilă la această etapă de studiu, constatăm că deși cercetătorii au abordat problema dezvoltării meșteșugurilor în spațiul românesc, aceștia s-au concentrat în mod preponderent pe perioadele medievală sau modernă. Evoluția prelucrării artistice a pieilor și blănurilor în RSS Moldovenească și Republica Moldova a fost parțial neglijată de cercetători, fapt ce ne oferă oportunități considerabile pentru a examina acest domeniu în toată complexitatea lui, punctând principalele probleme ce se referă la determinarea materiei prime și a atelierelor de lucru, identificarea meșterilor care au profesat prelucrarea artistică a pieilor și blănurilor, stabilirea locului și rolului artizanatului în patrimoniul cultural național, precum și alte aspecte, a căror examinare conferă studiului inițiat de noi un pronunțat caracter transdisciplinar.

Cercetarea are drept scop examinarea complexă a artizanatului prin stabilirea particularităților distinctive privind evoluția tradițiilor meșteșugărești de prelucrare artistică a pieilor și blănurilor în RSS Moldovenească și Republica Moldova prin prisma impactului modernității.

Pentru atingerea scopului au fost formulate următoarele **obiective**:

1) Determinarea gradului de studiere a meșteșugurilor de prelucrare artistică a pieilor și blănurilor în RSS Moldovenească și Republica Moldova;

2) Identificarea meșteșugurilor de prelucrare a pieilor și blănurilor prin analiza tipologiei pieselor de artizanat și examinarea tehnicilor și procedeelor de prelucrare a produselor din piei și blănuri de meșteșugari;

3) Analiza comparată a produselor meșteșugărești realizate în a doua jumătate a sec. XX și primele decenii ale sec. XXI documentate în localitățile din nordul, centrul și sudul țării;

4) Stabilirea și evidențierea caracteristicilor tradiționale și inovative ale produselor meșteșugărești din piei și blănuri; reliefarea diverselor tipuri de ornamente ca accente decorative;

5) Documentarea artizanilor care au prelucrat artistic pieile și blănurile în localitățile din nordul, sudul și centrul spațiului actual al Republicii Moldova cu examinarea multilaterală a activității acestora;

6) Valorificarea tradițiilor și inovațiilor pentru conservarea și muzeificarea pieselor din piele și blănuri ca parte integrantă a patrimoniului cultural național; elaborarea, în baza studiilor de caz, a unor propuneri concrete privind revigorarea artizanatului și reconstituirea articolelor de patrimoniu din piei și blănuri;

7) Evidențierea rolului social, identitar și simbolic al produselor din piei și blănuri în cadrul comunităților locale, prin analiza funcțiilor acestora în costumul tradițional și în viața cotidiană;

8) Corelarea tradițiilor și inovațiilor în domeniul meșteșugului de prelucrare artistică a pieilor și blănurilor și integrarea produselor artizanale în patrimoniul cultural.

Metodologia cercetării științifice. În realizarea obiectivelor propuse ne-am condus de concepțiile științifice, prin care cunoașterea trecutului şi a prezentului sunt o condiție esențială în percepția caracteristicilor distinctive ale unei epoci. Lucrarea se fundamentează pe cercetarea unor perioade istorice reprezentative a spațiului cultural românesc, examinarea și caracterizarea produselor. În teză au fost utilizate următoarele metode de cercetare: observația, interviul, metoda interpretativă, deductivă, calitativă, istorico-comparativă, informativă ș.a., care permit evidențierea aspectelor etno-culturale specifice regiunii de proveniență a produselor de piele și blană. Cercetările noastre de teren se referă la localitățile din raioanele de nord (orașul Soroca, satul Cosăuți, Văleni, orașele Bălți, Edineț); centru (Chișinău, Călărași) și sud (satele Colibabovca, Basarabeasca, Tomai din raioanele Leova, Ceadîr-Lunga, Cimișlia, Taraclia și Comrat, s. Slobozia Mare din raionul Cahul), care sunt specializate mai mult în creșterea oilor și, respectiv, producerea articolelor din piei și blănuri.

Noutatea și originalitatea științifică a studiului constau în cercetarea complexă și comparativă a conceptului de dezvoltare a meșteșugurilor artistice de prelucrare a pielii și blănurilor în RSS Moldovenească și în Republica Moldova; abordarea domeniului din perspectivă multidisciplinară (etno-istorică, tehnologică, culturală); formarea unei imagini de ansamblu privind activitatea artizanilor, contribuția în păstrarea și valorificarea metodelor tradiționale de prelucrare a pieilor și blănurilor, realizarea articolelor de valoare estetică și funcțională. Prin intermediul studiului de față a fost precizată terminologia de specialitate; au fost identificați artizanii și repertoriate produsele tradiționale realizate din piei și blănuri în cadrul cronologic stabilit. Prin examinarea tehnicilor și

procedeelor tradiționale de confecționare se contribuie la redescoperirea și revalorizarea patrimoniului etnocultural legat de prelucrarea pieilor și blănurilor; se profilează o nouă direcție de cercetare teoretică și aplicativă, orientată spre conservarea și promovarea patrimoniului cultural în domeniul prelucrării artistice a pieilor și blănurilor.

Ipoteza cercetării presupune că meșteșugurile de prelucrare artistică a pielii și blănurilor din RSS Moldovenească și Republica Moldova s-au dezvoltat într-un echilibru între tradiție și modernitate, păstrând elementele identitare și tehnicile artizanale moștenite, adaptându-se în timp prin influențe politice, economice și culturale, fără a-și pierde originalitatea și autenticitatea.

Problema științifică constă în fundamentarea teoretico-metodologică și analiza complexă, în perspectivă comparativă și interdisciplinară, a procesului de evoluție și transformare a meșteșugurilor artistice de prelucrare a pielii și blănurilor în RSS Moldovenească și în Republica Moldova. Studiul investighează modul în care aceste practici tradiționale s-au dezvoltat la intersecția dintre tradiție și modernitate, sub influența factorilor politici, economici, sociali și culturali, urmărind evidențierea contribuției acestora la conservarea identității culturale, a patrimoniului artizanal și a valorilor estetico-funcționale asociate.

Rezultatele cercetării contribuie la fundamentarea științifică privind conservarea și promovarea meșteșugurilor tradiționale de prelucrare artistică a pieilor și blănurilor, delimitarea unui cadru metodologic interdisciplinar și identificarea tehnicilor, procedeelor și actanților implicați în acest domeniu, formularea unor direcții aplicative de valorificare a patrimoniului cultural, prin integrarea în demersuri de educație culturală, politici de conservare și inițiative de dezvoltare sustenabilă.

Originalitatea studiului constă în examinarea multidisciplinară a activității artizanilor în domeniul prelucrării pieilor și blănurilor; în obținerea vizibilității pe piață atât a meșteșugarilor, cât și a produselor și serviciilor furnizate de aceștia; promovarea serviciilor și produselor realizate, apelându-se la tehnologii simple și având o componentă de prelucrare manuală semnificativă, în special utilizându-se tehnologii tradiționale. Prin intermediul tezei de doctorat au fost determinate aspecte teoretice și metodologice principale cu privire la dezvoltarea artizanatului; au fost identificați meșterii populari din spațiul actual al Republicii Moldova, care se ocupă de confecționarea diverselor obiecte din piele și blănuri, fapt ce va contribui la investigații științifice ulterioare în domeniul artei prelucrării pieilor și blănurilor în Republica Moldova. În acest sens, sunt abordate valorile artistice de prelucrare a pieilor și blănurilor ca tehnici decorative și reprezentative de valorificare culturală.

Valoarea aplicativă a lucrării. Informațiile concentrate în paginile tezei pot fi folosite la elaborarea unui atlas etno-cultural al meșterilor populari care prelucrează pielea și blana; organizarea workshop-urilor privind valorificarea potențialului cultural al artizanilor în scopul perpetuării artei populare în spiritul valorilor tradiționale. Informațiile acumulate pot servi ca bază pentru emisiuni radio/TV. Materialele din teren circumspecte tezei constituie modele ale creațiilor populare integrate în circuitul științific și în proiectarea unor studii practice de perspectivă.

Limitele cronologice ale cercetării se înscriu în a doua jumătate a sec. XX și primele decenii ale sec. XXI, fiind determinate două etape istorice care au ajuns în atenția noastră pentru a putea fi realizat un studiu comparativ: pentru anii 1945–1991 vorbim de activitatea atelierelor și meșterilor în RSS Moldovenească, ulterior ne-am axat pe activitatea artizanilor din Republica Moldova în cele peste trei decenii de independență. Pentru a aprofunda subiectul și a demonstra continuitatea și conservarea tradițiilor, au fost cercetate meșteșugurile artistice din perioadele anterioare.

Din punct de vedere geografic, cercetarea a vizat produsele de artizanat și activitatea meșterilor din localitățile din nordul, centrul și sudul Republicii Moldova.

Obiectul cercetărilor îl constituie diferite piese vestimentare, de harnașament, de funcționalitate casnică, lucrate din piele și blănuri de artizanii locali.

Aprobarea rezultatelor științifice. Rezultatele cercetărilor efectuate au fost prezentate în cadrul a 18 conferințe științifice naționale și internaționale, desfășurate în Republica Moldova, România și Ucraina. Rezultatele cercetării și-au găsit reflectare în 31 de articole științifice publicate în literatura de specialitate din Republica Moldova, România și Ucraina, dintre care 1 articol în baza de date SCOPUS, categoria A (*Revista de etnologie și culturologie*), 4 articole în reviste naționale de tip B; 3 articole în reviste științifice din străinătate, 7 articole în culegeri de articole naționale și internaționale, 3 materiale ale conferințelor științifice, 11 teze ale comunicărilor susținute la conferințe științifice naționale, internaționale, cu participare internațională și 2 lucrări științifico-didactice educaționale pentru domeniul *Confecțiilor din piele*.

Implementarea rezultatelor cercetărilor: Rezultatele cercetării au fost implementate în cadrul orelor teoretice și practice la disciplina *Dezvoltarea Personală*, anul I, II și III din cadrul Colegiului Universității Libere Internaționale din Moldova, unde s-au discutat și aplicat tehnici de prelucrare a articolelor tradiționale din piei și blană.

Bibliografia include 349 de titluri în limbile română, rusă, engleză, dosare de arhivă și surse electronice.

Șapte a**nexe** reflectă lista informatorilor intervievați în vederea documentării meșterilor și identificării produselor artizanale; un repertoriu de cca 200 de piese din piele sau blană; documente de arhivă, un glosar. Utilizând experiența proprie în domeniul prelucrării pieilor și pentru a sublinia valoarea aplicativă a demersului investigațional de față, a fost prezentat modelul de autor pentru elaborarea tiparului bundiței pentru femei și a bundiței pentru bărbați.

Cuvinte-cheie: etnologie, tradiții, cercetare de teren, modernitate, patrimoniu cultural, obiceiuri, meșteșug, meșteri, produse din piei și blană, valorificare culturală, artizanat, integrare în spațiul european cultural, ateliere, meserie.

CONȚINUTUL TEZEI

Teza este structurată în trei capitole cu subcapitole, fiecare axat pe un segment aparte și finalizând cu concluzii generale. În INTRODUCERE sunt expuse actualitatea, limitele cronologice și geografice ale studiului, gradul de investigare al problemei; sunt trasate scopul și obiectivele cercetării, prezentate metodologia de cercetare și ipoteza de

lucru, noutatea și originalitatea cercetării, implementarea rezultatelor obținute, valoarea teoretică și aplicativă a tezei.

Primul capitol „Evoluția meșteșugurilor tradiționale de prelucrare a pieilor și blănurilor în RSS Moldovenească și Republica Moldova: repere istoriografice și surse de cercetare" constă din trei paragrafe de bază. Deși materialele prezentate în teză se referă preponderent la cea de-a doua jumătate a sec. al XX-lea și începutul sec. al XXI-lea, am considerat necesar să aducem în evidență în **subcapitolul 1.1. „Dezvoltarea meșteșugurilor de prelucrare artistică a pieilor și blănurilor până la mijlocul secolului al XX-lea"** câteva aspecte privind evoluția meșteșugurilor de prelucrare a pieilor și blănurilor. Mărturie a practicării acestor îndeletniciri în spațiul românesc stau uneltele de lucru, care permiteau prelucrarea pieilor (cuțite din fier, spatule din os, împungători din os sau din fier), acele și ațele utilizate în confecționarea îmbrăcămintei. Populația și-a confecționat din pieile animalelor vânate și tăbăcite, prin procedee rudimentare, piese vestimentare pentru acoperirea corpului, precum și cingători, încălțăminte și articole de harnașament. În așezările de la Hansca-Căprăria, Branişte-Moţca, Costești-Stânca Bălții au fost identificate unelte de lucru și fragmente de piele. În opinia cercetătorului Gh. Postică, în evul mediu prelucrarea pieilor a fost o ocupație casnică, practicată în toate gospodăriile, pentru a satisface cerinţele în materie de îmbrăcăminte, încălțăminte și alte necesități cotidiene[1].

Despre prelucrarea pielii și blănii din perspectivă arheologică relatase și arheologul I. Hîncu. Bazându-se pe materialele recuperate în situri precum Poiana, Gura Bîcului, Ruseni, autorul a adus dovezi arheologice privind prelucrarea și utilizarea pielii[2]. În catalogul semnat de A. Niculiță[3] se relatează despre fibule decorative din argint aurit aplicate pe pelerine căptușite cu blană (ex.: de miel), utilizate ca accesorii funcționale și ornamentale, piese din categoria harnașamentelor calului, care întăresc curele de piele și monturi din blană.

Material organic, pielea își păstrează proprietățile sale în cazul formării unor condiții respective de păstrare și conservare. Din aceste considerente, gradul înalt de umiditate, poluarea și alți factori pot contribui la degradarea în timp a pieselor lucrate din piele sau blănuri, ceea ce face dificilă păstrarea acestora, dar și identificarea și punerea în valoare a pielii recuperate din contexte arheologice. Procedeele de conservare, restaurare și muzeificare a pieselor de patrimoniu din piele și blănuri sunt foarte complexe[4]. Merită atenția cercetătorilor piesele din piele, identificate în anul 2016 în timpul deshumării osemintelor mitropolitului Gavriil Bănulescu-Bodoni din cripta Bisericii voievodale cu hramul Adormirea Maicii Domnului din incinta Mănăstirii Căpriana[5].

În așa fel, cercetările multidisciplinare pun în evidență piese din piele arheologică descoperite anterior secolului al XX-lea, dar și o serie de articole din piele și blănuri ce se referă la costumul tradițional. Prezența fragmentelor de piele și a uneltelor de lucru vine să confirme existența meșterilor care prelucrau pielea și blănurile, stăpâneau tehnicile de tăbăcire a pielii și alte procedee de lucru, confecționau diferite piese din materiile prime disponibile. Examinarea informațiilor accesibile cu referire la activitatea meșterilor care prelucrau pieile și blănurile în Basarabia ne conduce spre concluzia că artizanii din domeniul prelucrării pieilor au avut o deosebită pondere. În Chișinăul

interbelic, de exemplu, erau toate circumstanțele pentru dezvoltarea meseriilor artistice, climatul favorabil fiind suprimat în anii celui de-al doilea război mondial și în perioada sovietică, când nu mai erau solicitate cojoacele și bundițele tradiționale.

Luând în considerare gradul de cercetare a problemei, în **subcapitolul 1.2. „Reflecții istoriografice privind evoluția meșteșugurilor de prelucrare a pieilor și blănurilor în RSS Moldovenească și Republica Moldova"** ne-am propus să sistematizăm publicațiile despre meșteșugurile tradiționale de prelucrare a pieilor și blănurilor, să relevăm caracterul multidisciplinar al cercetării. Interesul etnologilor, istoricilor și specialiștilor în domeniul studiului artelor pentru meșteșugurile de prelucrare a pieilor și blănurilor a fost reflectat în mai multe studii cu caracter general și particular. Publicațiile au fost prezentate în conformitate cu cele două perioade istorice examinate: a) cele apărute în perioada sovietică (1944–1991); b) lucrările editate după anul 1991, cu reevaluarea unor concepte și afirmații inclusiv cu referire la locul și rolul artizanatului în dezvoltarea durabilă a societății, promovarea tradițiilor autentice, valorificarea științifică a pieselor de patrimoniu.

Organizarea meșteșugarilor în asociații, bresle, corporații este una din cele mai complexe probleme, care a atras atenția mai multor istorici, în acest context fiind relevante studiile elaborate de N. Iorga[6], E. Pavlescu[7], Șt. Pascu[8], Ș. Olteanu și C. Șerban[9], precum și cele ale istoricilor din Chișinău P. Cocârlă[10], V. Tomuleț[11], I. Chirtoacă[12] ș.a., care au reflectat activitatea meșteșugarilor din spațiul românesc, organizarea lor în frății, bresle.

Examinarea literaturii de specialitate cu referire la meșteșugurile de prelucrare a pieilor și blănurilor în spațiul actual al Republicii Moldova permite să concluzionăm că până în prezent acest subiect nu a fost studiat complex. Unele lucrări cu privire la descrierea produselor și dezvoltarea artizanatului au fost elaborate de V. Teslenco[13], S. Kuroglo și M. Marunevici[14], iar în România remarcăm publicațiile cercetătorilor V. Butură[15], F.B. Florescu[16], R.O. Maier[17], N. Vornicu[18] ș.a.

Articolele din piele și blană sunt asociate de cele mai dese ori costumului popular, activitatea artizanilor fiind reflectată în studiile elaborate în diferite etape istorice de A. Zevin[19], M. Dimitriu[20], L. Turea[21], N. Hadârcă[22], V. Buzilă[23], iar în România asupra acestui aspect important s-au aplecat G. Oprescu[24], E. Pavel[25] ș.a.

Studierea meșteșugurilor are o deosebită importanță pentru a evidenția tehnicile de lucru cu pieile și blănurile, pentru identificarea meșterilor, descrierea și sistematizarea produselor, valorificarea acestora, ocupațiile menționate servind, în primul rând, ca surse financiare pentru întreținerea familiilor și apoi prezentând articole de înfrumusețare, asupra cărui fapt au menționat în lucrările sale A. Rusu[26], N. Moraru[27], N. Gheorghiță[28].

O serie de publicații reflectă simbolistica ornamentelor specifice zonei care defineau anumite mesaje despre purtător. Un suport teoretic consistent pentru formarea opiniei cercetătorului privind ornamentica tradițională, regăsim în lucrările autorilor, care au examinat spațiul actual al Republicii Moldova: M. Livșiț[29], V. Zelenciuc și M. Bâtcă[30], S. Șaranuța[31], L. Moisei[32] ș.a. Tema a fost amplu desfășurată de cercetătorii români N. Dunăre[33], P. Petrescu[34], T. Bănățeanu[35], G. Stoica[36], ș.a., care abordează anumite aspecte ale evoluției și semnificației motivelor decorative. Autorii relevă pe larg atât simbolismul motivelor decorative, particularitățile decorative ale țesăturilor, cât și gradul de utilitate al acestora în cadrul ciclurilor vitale[37].

În subcapitolul 1.3. „Sursele de cercetare privind meseriile tradiționale de prelucrare a pieilor și blănurilor” au fost sistematizate principalele surse de cercetare, edite și inedite. Cercetarea a inclus studierea unor materiale aflate în custodia muzeelor (Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală); au fost efectuate vizite de documentare la unele muzee locale. În procesul de identificare, repertoriere și descriere a pieselor din piele și blană de un real folos ne-au fost datele concentrate de către Serviciul de evidență și circulație a bunurilor culturale mobile[38] (creat în 2023).

Relevante studiului nostru au fost documentele păstrate în fondurile Agenției Naționale a Arhivelor (în special Direcția Fondului Arhivistic social-politic), unde au fost identificate o serie de dosare privind activitatea sectorului de stat în domeniul prelucrării pieilor și blănurilor, dezvoltarea atelierelor în cadrul cărora se lucra piele și blănuri, numărul de meșteri, articolele produse, dezvoltarea întreprinderii „Artizana”. Un loc aparte revine Arhivei digitale a Institutului Patrimoniului Cultural, fiind identificate și supuse analizei dosarele pentru pielăritul și blănăritul, formate în baza datelor de teren, urmare a expedițiilor etnografice din anii 1980 în satele din raioanele Dondușeni și Ocnița[39].

În procesul elaborării tezei au fost efectuate cercetări în teren și au fost intervievați meșterii documentați în localitățile din sudul, centrul și nordul țării. Rezultatele discuțiilor cu meșterii intervievați au fost valorificate editorial în publicațiile subsemnatei contribuind la formarea unui tablou de ansamblu privind dezvoltarea prelucrării pieilor și blănurilor în RSS Moldovenească și Republica Moldova.

O atenție aparte a fost rezervată presei periodice, fiind consultate ziare, reviste, anuare în care sunt reflectate aspecte importante din viața rurală și tradițiile meșteșugărești. Dintr-o perspectivă cronologică și tematică, presa periodică oferă o imagine amplă și complexă a modului în care s-au dezvoltat ocupațiile tradiționale. La fel, timbrele, mărcile poștale sunt și ele o sursă de studiere a portului popular, precum și de promovare a imaginii românilor, a pieselor artizanale, în cazul nostru, a celor lucrate din piele și blănuri.

1.4. Concluzii la Capitolul 1:

1) meșteșugurile artistice de prelucrare a pieilor și blănurilor prezintă un deosebit interes pentru cercetătorii din domeniul istoriei, etnologiei, antropologiei, precum și pentru meșterii populari. Fiind un subiect actual pentru istoria și arta națională, studiul deschide noi fațete pentru cercetare. Din aceste considerente problema evoluției artistice a artizanatului rămâne pe agenda zilei, fiind argumentată actualitatea și necesitatea studierii în istoriografia națională a meșteșugurilor în contextul valorificării tehnicilor și procedeelor de confecționare a produselor din piei și blănuri;

2) examinând literatura de specialitate cu referire la evoluția meșteșugurilor de prelucrare a pieilor și blănurilor, constatăm că pentru sec. al XX-lea nu au fost identificate publicații și studii care ar reflecta complex acest aspect, fiind identificate articole care tangențial consemnează statistic unele aspecte, sunt documentați unii meșteri care activau în localitățile din nordul, centrul și sudul țării, atestate sau descrise piese lucrate de artizanii locali. Atenția cercetătorilor a fost centrată pe descrierea detaliată unor meșteșuguri precum costumul popular și covorul moldovenesc, pe când tradițiile și modernitatea în prelucrarea pieilor și blănurilor au fost abordate sumar, în diferite contexte și limite cronologice decât cele ale studiului nostru;

3) la etapa actuală de cercetare, istoriografia din Republica Moldova cu referire la prelucrarea pieilor și blănurilor nu a beneficiat de un studiu interdisciplinar, care ar conține un răspuns complex la investigația istorică, artistică, tehnologică și cea culturologică. Prin reevaluarea studiilor anterioare la acest capitol și contribuția cercetărilor recente, este pusă în evidență problema evoluției meșteșugurilor de prelucrare a pieilor și blănurilor ca parte componentă a istoriei și culturii naționale, precum și realizarea unui studiu comparativ cu privire la dezvoltarea acestui artizanat în RSS Moldovenească și în Republica Moldova;

4) mai mulți autori au abordat în lucrările lor subiectul utilizării pieselor din piele sau din blănuri confecționate de meșterii locali. În această ordine de idei am examinat publicațiile care direct sau tangențial se referă la activitatea meșterilor în domeniul prelucrării pieilor și blănurilor reflectată sub aspect etno-istoric, artistic și tehnologic;

5) lipsa unor publicații relevante la subiectul vizat permite să afirmăm că cercetarea inițiată de noi oferă informații semnificative pentru meșteșugarii din domeniul prelucrării pieilor și blănurilor și sub acest punct de vedere dezvoltarea artizanatului în spațiul actual al Republicii Moldova nu a beneficiat până acum de un studiu multidisciplinar;

6) studiul dosarelor de arhivă, informațiile colectate pe baza cercetărilor de teren efectuate, coroborate cu experiența proprie în domeniul prelucrării pieilor, au contribuit la descrierea complexă a activității meșteșugarilor specializați în prelucrarea artistică a pieilor și blănurilor în RSS Moldovenească și Republica Moldova – două perioade distincte sub aspect politic și ideologic, social, economic și cultural;

7) sursele analizate în cadrul muzeelor naționale și locale, interviurile realizate cu meșterii, permit să studiem complex problema abordată la nivelul cerințelor actuale, iar informațiile colectate în paginile tezei vor deveni un furnizor principal al datelor cu referire la patrimoniul cultural relevant integrării în spațiul cultural european, precum și la racordarea legislației în domeniul dezvoltării artizanatului;

8) sursele scrise cercetate au fost coroborate cu cele materiale, care sunt de o importanță specială în elaborarea demersului științific de față și au permis conturarea tabloului general privind evoluția meseriilor de prelucrare artistică a pieilor și blănurilor în RSS Moldovenească și Republica Moldova.

Capitolul 2 „Meșteșugurile de prelucrare artistică a pielii și blănurilor și activitatea artizanilor în RSS Moldovenească și Republica Moldova” este structurat în șase subcapitole. Pornind de la rezultatele investigațiilor în domeniul artizanatului, **în** subcapitolul 2.1**. „Repertoriul și tipologia pieselor de artizanat din piele și blănuri în RSS Moldovenească și Republica Moldova”** au fost identificate articolele lucrate din piele și blănuri, concentrate într-un *Repertoriu*, care poate fi completat și revăzut în funcție de studierea noilor surse și date culese în timpul expedițiilor etnografice. Un loc aparte a fost rezervat cercetării multidisciplinare a pieselor vestimentare și mai ales de încălțăminte, fapt ce a permis realizarea unui tablou de ansamblu privind tipurile de încălțăminte atestate în portul locuitorilor din RSS Moldovenească și Republica Moldova, fiind descrise materiile prime folosite, diferențele de gen și mediu (urban sau rural), așezare geografică (nord, sud, centru).

În subcapitolul 2.2. „Tehnici și tehnologii de prelucrare artistică a pieilor și blănurilor” ne-am axat pe reflectarea materiilor prime pentru meșteșugul de pielărie (pieile unor animale domestice, de vânat, a unor animale marine, reptile și pești). Dintre pieile animalelor domestice se evidențiază cele de bovine, ovine, caprine, porcine și cabaline, iar de la animalele de vânat, interes prezintă pieile de cervide, caprine, porcine, canide (vulpe). Calitatea pieilor depinde de condițiile de viață ale animalului, genul, vârsta, rasa, tehnologia de sacrificare, jupuire, conservare și depozitare, aici fiind utilă experiența proprie de selectare a pieilor calitative. Obținerea pieilor naturale presupune un șir de tratamente chimice sau mecanice. Tratamentele de prelucrare a pieilor și blănurilor, care sunt cunoscute și utilizate astăzi pe larg, în perioada străveche erau obținute prin încercări sau observații. Există următoarele metode de tăbăcire: *tăbăcirea minerală* (cu săruri de crom, aluminiu și zirconiu), *tăbăcirea vegetală cu tananți vegetali* (extracte de stejar, castan, mimoză), *tăbăcirea cu grăsimi* și *combinată* (crom – tanin, tăbăcire vegetală și cu tananți sintetici). Tăbăcirea pe cale industrială se efectuează diferit față de tăbăcirea casnică. În mod practic*, procesul de prelucrare a pieilor* constă în parcurgerea și efectuarea operațiilor primare ale tăbăcirii pieilor, tăbăcirea propriu-zisă și operațiile de finisare.

În subcapitolul 2.3. „**Dezvoltarea sectorului de stat și sectorului artistic (privat) în domeniul prelucrării pielii și blănurilor”** am relevat faptul că, în comparație cu perioada interbelică, pentru primele decenii postbelice în RSSM se constată o reducere semnificativă a numărului atelierelor și al meșterilor specializați în prelucrarea artistică a pieilor și blănurilor. Potrivit documentelor de arhivă, în Chișinăul interbelic existau numeroși meșteri care realizau articole din piele și blană, racordându-se atât la exigențele pieței de produse de lux, cât și la consumul cotidian[40]. Un loc aparte în dezvoltarea prelucrării blănurilor și confecționarea articolelor ocupă Asociația *Artizana*, care de-a lungul anilor s-a afirmat în calitate de întreprindere unde au fost realizate și expediții etnografice în căutarea modelelor tradiționale ale vestimentației, implementarea inovațiilor tehnologice și a noilor tendințe artistice, producerea unui larg sortiment de blănuri, folosind cele naturale sau ecologice. În prezent, SA *Artizana* este una dintre cele mai cunoscute întreprinderi care confecționează articole din piele și blănuri, într-un sortiment destul de variat[41]. Sectorul de stat a avut o pondere aparte în dezvoltarea prelucrării pielii și blănurilor în RSSM. Atelierele și fabricile în RSSM au avut ca scop producerea în masă a unor piese din piele sau blană, adesea lipsite de individualitate și produse în serie, fiind plasat accentul pe îndeplinirea planului și întrecerea socialistă.

Cu totul altă dezvoltare a avut sectorul artistic/privat în domeniul prelucrării pielii și blănurilor, similar dezvoltării tapiseriei artistice, ceramicii, prelucrării metalului. Vom menționa în acest context creațiile artiștilor plastici, care în anumite perioade au realizat piese având ca bază pielea sau blănurile – Niele Meșchite, Valentina Neceaev, Ioachim Postolachi, Vera Petrovscaia, Ecaterina Peicev, precum și ale generației tinerilor creatori. La început sec. al XXI-lea remarcăm interesul crescând al creatorilor pentru prelucrarea artistică a pielii, utilizarea elementelor din piele sau blană la confecționarea articolelor de artă decorativă aplicată, în designul vestimentar și cel interior.

În subcapitolul 2.4. „**Prelucrarea pieilor și blănurilor în localitățile din nordul Republicii Moldova”** ne-am concentrat eforturile pentru a reflecta complex activitatea

artizanilor specializați în confecționarea diverselor articole din piele și blană. Pentru a oferi date reale, veridice cu privire la tehnicile și procedeele de prelucrare a produselor meșteșugărești din piei și blănuri, au fost efectuate cercetări pe teren în localitățile din nord, sud și centru. Astfel am documentat tăbăcari și cojocari în satele din raioanele Bălți, Sângerei, Soroca (Tab. 1)[42]:

Tab. 1. Meșteri pielari și blănari identificați de autor în localitățile din nordul Republicii Moldova

Prenume, nume	Îndeletnicire	Raionul	Localitatea
Dumitru Pascari	tăbăcar, cojocar, căciular, opincar, curelar	Bălți	-
Anatol Gogu	tăbăcar, cojocar		
Ala Chișlari și Victor Chișlari	tăbăcar, cojocar, căciular, curelar, cizmar		
Artur Oleinic și Alexandra Oleinic	tăbăcar, cojocar, căciular, opincar, curelar	Sângerei	Mândreștii Noi
Alexandru Tabarcea	cioban, tăbăcar, cojocar		Bilicenii Vechi
Leonid Captari	curelar, articole artizanale, piese de marochinărie	Soroca	-
Marcel Ostrovschi	cizmar, cojocar, căciular, curelar, chimire, opincar	Edineț	Hlinaia

Sursa: Tabel realizat de autoare în baza cercetării de teren

În subcapitolul 2.5. „Activitatea de creație a meșterilor sub aspect etno-artistic în localitățile din centrul Republicii Moldova” am prezentat rezultatele cercetărilor de teren din mun. Chișinău și satele din raioanele Ialoveni, Orhei și Călărași, fiind documentați câțiva tăbăcari și cojocari (Tab. 2). Este bine de luat aminte că la Muzeul Național Etnografie și Istorie Naturală a fost realizată o expoziție cuprinzătoare *Arta prelucrării artistice a pielii*, în cadrul căreia au fost expuse obiecte vechi, create de ţărani, dar și lucrări ale meșterilor populari Tabita Costin din mun. Chișinău, Constantin Frăsescu din raionul Fălești, Dumitru Dărăban din raionul Ialoveni, Constantin Cojan din raionul Cahul, precum și piese confecționate la Fabrica de Galanterie din Chișinău și la Combinatul de Producţie de pe lângă Ministerul Culturii[43].

Tab. 2. Meșteri pielari și blănari identificați de autor în localitățile din centrul Republicii Moldova

Prenume, nume	Îndeletnicire	Raionul	Localitatea
Valentin Frunze	Cizmar	Chișinău	
Dumitru Daraban	Curelar	Or. Ialoveni	

Grigorie Sînchetru	Confecționează instrumente din lemn, piele și blană	Orhei	Trebujeni
Olesea Răilean	Curelar, articole de artizanat, marochinărie, genți-portmonee	Chișinău	
Petru Cucu	Tăbăcar, cojocar, articole de artizanat, marochinărie	Chișinău	
Ieromonah Savatie Baștovoi	Articole de artizanat, marochinărie	Călărași	

Sursa: Tabel realizat de autoare în baza cercetării de teren

Subcapitolul 2.6. **„Meșteșugul prelucrării pieilor și blănurilor în localitățile din sudul Basarabiei”** este centrat pe ideea că meșteșugul prelucrării pieilor și blănurilor s-a dezvoltat pe întreg teritoriul Republicii Moldova, fiind însă mai pronunțat în localitățile din sud, unde oieritul și producția de lână au avut o tradiție consolidată. Metodologia aplicată a constat în cercetarea de teren și analiza literaturii de specialitate, fiind completată cu date empirice obținute din târgurile și expozițiile dedicate meșteșugarilor populari. Rezultatele obținute provin, în principal, din propriile investigații desfășurate în ultimii ani în multiple localități din sudul Republicii Moldova (Tab. 3)[44].

Tab. 3. Meșteri pielari și blănari identificați de autor în localitățile din sudul Republicii Moldova

Prenume, nume	Îndeletnicire	Raionul	Localitatea
Constantin Cojan și Elena Cojan	tăbăcar, cojocar, căciular	Cahul	Colibași
Dumitru Zaporojan	tăbăcar și cojocar		Slobozia Mare
Nicolae Mocanu	tăbăcar, cojocar, opincar		Slobozia Mare
Constantin Olteanu	opincar		Pașcani (com. Manta)
Gheorghe Burcă	curelar și hămurar		Manta
Tudor Cîrlan	meșter de tobe		Badicul Moldovenesc
Tudor Bejenaru	meșter de tobe		Văleni
Igor Volos	curelar	Leova	Tomai
Sergiu Scripchin	hămurar	Comrat	
Valeriu Pletescu	hămurar		
Vasile Popovici	meșter popular		Cenac
Alexei Balov	hămurar	Ceadâr-Lunga	
Chilioglo Valeri	tăbăcar și cojocar	Comrat	

Sursa: Tabel elaborat de autoare în baza cercetării de teren.

Concluzii la capitolul 2:

1) cercetările noastre au condus la documentarea în localitățile din Republica Moldova a artizanilor care au lucrat și continuă să lucreze artistic pieile și blănurile. Acești meșteri prelucrează materiile prime disponibile, păstrează tradițiile strămoșești și implică tehnologiile performante, inovative pentru a crea lucruri de unicat, care sunt purtate la sărbători, de membrii colectivelor folclorice, precum și în viața cotidiană.artizanii se remarcă prin individualitate meșteșugărească, dezvoltă tehnici proprii de lucru și ornamentare, influențate de moștenirea familială, de preferințele clienților. Fiecare etapă de lucru asupra produsului, începând cu selectarea materiei prime, instrumentele de lucru, pregătirea pieilor, șabloanele de lucru, caroierea pieselor și decorarea articolelor, se transmitea din generație în generație în cadrul aceleași familii. Procesul de confecționare a articolelor din piei și blănuri reprezintă o complexitate sporită și presupune un proces amplu, începând de la selectarea materiei prime și pregătirea acesteia, până la aplicarea șabloanelor și decorarea finală a produsului;

2) pielea este un material tradițional și datorită calităților sale ecologice și fizico-mecanice rămâne un material esențial pentru articole de marochinărie și încălțăminte, fiind clasificată în funcție de finisaj în piei netede, presate sau velurate. Până în prezent pielea naturală reprezintă unul din principalele materiale pentru confecționarea/fabricarea curelelor, articolelor de marochinărie (pungi, poșete, genți mănuși) și încălțăminte;

3) în primele decenii de după cel de-al Doilea Război Mondial, în localitățile din RSS Moldovenească funcționau o serie de ateliere și asociații ale meșteșugarilor. Pe baza dosarelor examinate în fondurile Agenției Naționale a Arhivelor am identificat documente care aduc lumină asupra activității atelierelor unde lucrau meșteri care prelucrau pieile și blănurile, atât naturale cât și cele artificiale;

4) cercetările noastre în localitățile din Republica Moldova în vederea documentării meșterilor în domeniul confecționării articolelor vestimentare și de marochinărie permit să constatăm că acest artizanat este bine dezvoltat. A fost documentat un număr însemnat de artizani, grupați în funcție de specializare (cojocari, tăbăcari, blănari, căciulari, curelari, opincari ș.a.), fapt ce confirmă diversitatea meșteșugurilor tradiționale și importanța acestora. Se constată o distribuție echilibrată a acestor meșteșuguri în localitățile din nordul, centrul și sudul țării, cu o concentrare sporită în zona de sud, unde pieile și blănurile au reprezentat o resursă tradițională bine valorificată;

5) pentru determinarea specificului evoluției artizanatului în localitățile din nordul, centrul și sudul Republicii Moldova, fiecare meșteșugar intervievat a descris modul și tehnica de prelucrare a pieilor și blănurilor în funcție de produsul și destinația acestuia. Au fost identificate diferențe regionale în ceea ce privește tehnicile de lucru, accesul la materie primă și produsele finale, zona de sud remarcându-se printr-o dezvoltare mai accentuată a pielăritului și blănăritului;

6) meșterii populari care prelucrează și confecționează articole din piei și blănuri promovează lucrările la expoziții, festivaluri, târguri, hramul localității, iar membrii numeroaselor ansambluri folclorice sau de dansuri, orchestre populare, au devenit mesagerii costumului tradițional, purtând articole din piele sau blănuri;

7) uniunile profesionale și asociațiile meșteșugarilor din Republica Moldova au rol esențial în sprijinirea activității artizanilor, atât membri activi ai uniunilor cât și liberi creatori, oferind oportunități pentru activitatea de antreprenoriat, de afirmare, schimb de experiență și acces la piețe naționale și internaționale;

8) la început de secol XXI, domeniul se dezvoltă în conformitate cu tendințele artistice ale vremii, iar artiștii plastici colaborează cu artizanii, căutând să integreze creațiile artistice din piele și blană în patrimoniul cultural european.

Capitolul 3 „Tradiții și modernitate în dezvoltarea meșteșugurilor din piele și blănuri” este structurat în patru subcapitole. Pentru a forma un tablou de ansamblu privind dezvoltarea pielăritului și blănăritului în spațiul actual al Republicii Moldova, am decis examinarea detaliată, în măsura disponibilității surselor de cercetare, a unor articole din piele și blănuri. Acestea îmbină armonios tradiția și inovația, fiind purtate de femei, bărbați, copii și fac parte din portul tradițional festiv sau cotidian. Astfel au fost elaborate studii de caz despre cojoace și bundițe, opinci, cușme și căciuli, chimire, relevante din punct de vedere etno-istoric, tehnologic și artistic, materialele acumulate contribuind la repertorierea pieselor lucrate din pieile și blănuri și patrimonializarea acestora.

Subpunctul 3.1. „Piese artizanale relevante din piele și blănuri la interferența artei populare și inovației” integrează câteva studii de caz despre piesele relevante lucrate din piele și blănuri de artizanii documentați în localitățile din sudul, centrul și nordul Republicii Moldova. **Chimirul** reprezintă un element esențial din vestimentația tradițională a bărbaților din Moldova, având nu doar un rol funcțional, dar și unul simbolic și estetic. Aceste cingători din piele erau mai mult decât un accesoriu vestimentar; erau adevărate podoabe, fiind lucrate cu măiestrie de meșteșugarii locali, care adăugau elemente de artizanat și ornamentație tradițională[45]. Chimirul era confecționat din piele de bovină sau capră, de o mare durabilitate, fiind prevăzut cu bucle sau clame metalice care ajutau la prinderea acestuia în jurul taliei. În funcție de zona geografică și de statutul social al purtătorului, chimirul putea fi simplu, din piele neprelucrată sau ornamentat, cu elemente de metal sau broderii fine. De obicei, chimirul avea rol utilitar, având ca scop fixarea și susținerea vestimentației tradiționale masculine – cămașa, pantalonii sau meșini. Totodată, chimirul era și un simbol al măiestriei meșteșugarului care îl confecționa, fiind decorat cu motive tradiționale, care reflectau atât echilibrul între funcționalitate și estetică, cât și ponderea elementelor spirituale și culturale a regiunii, având valoare apotropacică. Chimirul era ornamentat cu motive geometrice (linii, romburi, cercuri) ce simbolizau armonia și echilibrul; motive florale și animale, ce evocau natura și forța; elemente metalice (capete de ținte, bucle de metal, piese de argint sau aur), ce simbolizau un lux sau prestigiu, dar și protecție simbolică. În sec. al XX-lea și înc. sec. al XXI-lea, chimirul a continuat să fie un element vestimentar important, însă utilizarea lui a fost mai restrânsă. Cu toate acestea, chimirul a rămas un simbol al meșteșugului tradițional și al artelor populare. Chimirele erau decorate prin diferite tehnici: imprimare, ștanțare, perforare, retușare, dantelare; piese mici din piele aplicate pe chimir prin lipire, coasere, decorate prin presare, brodare cu fire din piele, nasturi metalici și catarame-paftale. Aplicațiile metalice, decupările, perforările sunt dispuse

de obicei pe margini sau pe clapele buzunarelor și pe unele margini ale chimirului, după cum era caracteristic pentru unele localități din raionul Ștefan Vodă[46]. În sudul Republicii Moldova, chimirele erau confecționate din piele zisă *blanc* sau *toval*, ce era obținută prin argăsirea vegetală a pieilor crude. Pe această suprafață se aplică broderii decorate cu motive vegetale și florale, cu ajutorul fâșiilor înguste și subțiri din piele de ovină, numite *ihră*. Acesta mai avea și un buzunar cu clapă ce era decorat cu capse și rozete, după cum este specific localităților din raionul Taraclia[47].

Cojoacele, cojocelele, bundițele confecționate din piele constituie elemente de tradiție veche în portul popular românesc. Se disting două tipuri de bază: pieptarul și cojocul. Acestea nu se exclud, ci se completează și, în funcție de necesitățile climatice sau de uz, pot chiar fi purtate suprapus. Cojocul este o haină din piele cu mâneci, oferind o protecție termică superioară și fiind specific portului de iarnă. Pieptarul, în schimb, este o piesă vestimentară fără mâneci, destinată în principal protejării trunchiului și este purtat în perioadele cu temperaturi mai scăzute, dar nu extreme. Primele ornamente aplicate pe cojoace și pieptare au fost de o simplitate remarcabilă, constând în linii drepte, puncte și motive în zigzag, redate, de regulă, în alb și negru. Într-un proces evolutiv, aceste elemente decorative au fost înlocuite sau completate cu ornamente geometrice, vegetale și florale, dispuse cu precădere în zona pieptului, la poale și la șolduri. Paleta cromatică dominantă cuprindea nuanțe vii, precum roșu, albastru, galben și verde. În anumite localități, pieptarele îndeplineau și funcții ceremoniale, fiind purtate la nunți de miri și mirese – un obicei întâlnit în nordul Moldovei și în Bucovina, unde aceste veșminte aveau un caracter obligatoriu în cadrul obiceiurile nupțiale[48].

Bundița este similară cu cojocul, dar este adesea mai ușoară și mai scurtă. Vestele din piele de oaie poartă denumirea de *bundă, bundiță sau bundiță și pieptar*. Este confecționată din blană de oaie, dar mai ales din piele de capră sau vacă, iar la interior poate fi îmbrăcată cu lână sau cu o țesătură groasă. Este o piesă vestimentară destinată mai mult bărbaților, purtată adesea de ciobani, vânători sau meșteșugari[49]. Bundița reprezintă o piesă vestimentară de *tip vestă*, cu sprijin pe umeri, fără mâneci, purtată peste cămașă. În costumul tradițional românesc se regăsește piesa vestimentară bundița, confecționată din piei de oaie sau miel, diverse culori și modele. Bundița și pieptarul sunt bogat ornamentate, mai ales cele pentru femei. Câmpul alb al pielii de oaie este brodat cu ațe colorate tip *muline*, cu mărgele colorate de sticlă, sau decorat prin aplicații din bucăți de piei colorate, fapt precizat de informatorii din centrul Republicii Moldova[50]. Frumos se decorează bundițele și la sudul republicii, în satele din lunca Prutului: Manta, Crihana Veche și Colibași[51]. Bundița de la sud este ornamentată *cu motive pastorale* specific zonei și este croită dreaptă, cu sistem de închidere până sus la bărbați și la femei cu răscroiala gâtului în formă de unghi[52]. În raionul Bălți activează meșterul popular Dumitru Pascari, care confecționează bundițe din piei de ovine de tip *Caracul*. Pornind de la experiența proprie, în scop aplicativ am prezentat în paginile acestei teze etapele procesului de confecționare a bundiței, informații care pot fi folosite în confecționarea acestei piese vestimentare, ca suport didactic.

Opinca este un simbol al tradiției populare românești, face parte din încălțămintea tradițională cotidiană purtată în special în zonele rurale. În trecut opincile se confecți-

onau din piele crudă, lemn, scoarță. A mai fost și opinca din fier în regiunile de munte și pericarpatice. Opincile erau considerate încălțări tradiționale și confecționate manual în regiunile unde pieile se prelucrau în condiții casnice și erau purtate în picioare anul împrejur[53]. Elementele componente ale unei opinci sunt: *talpa* – realizată din piele groasă pentru a oferi durabilitate, uneori, talpa era întărită cu cuie sau coarde pentru a spori rezistența și aderența la sol; *vârful* – de forma ascuțită sau rotundă în funcție de regiune. Opinca este confecționată cu o bandă de piele care se înfășoară în jurul gleznei, oferind stabilitate și confort. Pe opinci deseori erau brodate sau cusute motive ce simbolizau statutul țăranului. Femeile și fetele încălțau opincile făcute din piele de bovine sau de porcine când mergeau la lucru la deal. Acestea încălțau neapărat ciorapi de lână în opinci, iar bărbații – obiele. Ciorapii ajungeau până mai jos de genunchi, sus aveau un fir de lână cu ajutorul căruia îi strângeau de picior[54]. Cei mai înstăriți purtau opinci din piei de animale care era vânate, dar cei care erau cu venituri mai modeste purtau opinci din piei de vite sau de porci[55]. Pe timp de vară se purtau opinci din piele de porcină, fiindcă era mai ușoară și bine se mula pe picioare, după forma piciorului. Iarna se purtau opinci din piele de bovine grele, fiindcă această piele nu permite sa treacă umiditatea și păstra bine căldura. Actualmente sunt activi doar câțiva meșteri opincari, majoritatea având vârste înaintate[56]. După structura lor morfologică, opincile se împart în două tipuri: *opinci fără gurgui* – îngurzite (încrețite) uniform în partea anterioară și *opinci cu gurgui* – îngurzite în partea anterioară, formând un vârf ascuțit. Pe teritoriul Republicii Moldova în localitățile de la sud și de la nord se întâlnește opinca cu limbă și cu gurguiul drept. În părțile sudice ale țării le denumesc *opincile bulgărești*, fiindcă au fost influențate și de regiunea localizării acestora[57]. Opincile cu limbă sunt de două tipuri: prima metodă de confecționare constă în îngurzirea peste muchie și încrețirea în treimea anterioară: cea de a doua constă în îngurzirea peste muchie sau într-o parte și încrețire în treimea anterioară prin tăieturi, fapt relatat de meșterul popular Dumitru Pascaru[58]. La început de secol XXI, opinca a început să fie reinterpretată. Designerii de modă din România și Republica Moldova tind să adopte opinca ca un element contemporan, realizând versiuni stilizate ale acesteia pentru colecții de modă urbană. Aceste opinci actualizate, sunt realizate din materiale mai ușoare și sunt decorate cu broderii și detalii moderne, păstrându-și însă forma și motivele tradiționale.

Căciula este o piesă de port bărbătesc, confecționată din blană de miel de culoare albă sau neagră[59]. Este un element esențial al costumului popular românesc de iarnă, având atât un rol funcțional (de protecție împotriva frigului), cât și unul simbolic, estetic. Căciula marchează statutul social și apartenența geografică a purtătorului, stilul și forma sa variind în funcție de zonă, vârstă și ocazie. Căciula era purtată aproape exclusiv de bărbați. Forma, mărimea și calitatea materialului reflectau statutul social al purtătorului. O căciulă mai mare, din blană de calitate, arăta că purtătorul era înstărit. În unele zone, căciula era purtată doar de bărbații căsătoriți, iar tinerii flăcăi purtau variante mai simple sau o lăsau acasă în zilele de lucru. Căciulile mai vechi, din piele de miel nespălată, erau confecționate manual și transmise din generație în generație, devenit veritabile piese de patrimoniu. Actualmente, ele sunt regăsite în calitate de elemente de recuzită folclorică, în muzee sau la manifestări tradiționale.

În subcapitolul **3.2. „Diversitatea și semnificația ornamentelor articolelor din piele și blănuri”** ne-am concentrat pe reflectarea motivelor ornamentale folosite în decorul pieselor lucrate din piele sau blănuri. Acest aspect al ornamenticii se află la interferența studiilor etnologice și ale celor din domeniul artelor vizuale, dar și tehnologice, dacă ne axăm pe posibilitatea transpunerii motivelor ornamentale pe piele, fapt ce diferă de transpunerea acestora pe lemn, metal sau textile. Ornamentica populară românească dispune de două mari modalități de expresie: geometrizarea și stilizarea[60]. Delimitarea clară între acestea este adesea dificilă, dat fiind faptul că o linie ondulată poate funcționa atât ca formă geometrică determinată de ritm și mișcare, cât și ca o reprezentare stilizată a șarpelui. Urmare a examinării surselor, am prezentat sub forme de tabele comparative descrierea motivelor de ornamentare a produselor din piele și blană – bundițe, chimire, opinci –, în funcție de localitățile identificate în nordul, sudul sau centrul Republicii Moldova, precum și în funcție de aplicarea ornamentului, tehnicilor de lucru, motivele ornamentale folosite și alte criterii. În contextul artei populare românești, broderia pe piele constituie o extensie specializată a broderiei textile, utilizând tehnici adaptate precum punctul „înaintea acului”, „cruce” și „butuc”, dar și aplicații din lână sau fire decorative. Motivele geometrice, fitomorfe și simbolice obțin un accent particular datorat texturii și volumului oferite de suportul din piele. Broderia are funcție estetică, precum și simbolică, funcțională, motivelor geometrice fiindu-le atribuite roluri apotropaice, iar celor vegetale – semnificații legate de fertilitate și regenerare. Bundița contemporană din Republica Moldova reprezintă o creație vestimentară de valoare identitară și estetică, situată la intersecția dintre inovație și tradiție. Decorul este organizat frecvent în registre orizontale bine definite, însoțite de panglici colorate (roșii, albastre, galbene, verzi) ce delimitau motivele și creau ritmuri vizuale contrastante. Paleta cromatică era dominată de nuanțe vii – în special roșu, albastru, galben și verde –, aplicate pe fondul natural al pielii, utilizând pigmenți obținuți din surse vegetale și minerale locale.

Pornind de la reînvierea interesului față de tradiții, față de meșteșugurile artistice în general, și în mod special interesul unor meșteri pentru tradițiile păstrate și actualizate în domeniul prelucrării pieilor și blănurilor, în subcapitolul **3.3. „Articole din piele și blănuri – modalități de reconstituire și valorizare a pieselor de patrimoniu”** ne-am concentrat pe aspecte legate de valorizarea și patrimonializarea articolelor din piele și blănuri. În agendă strategică pentru perioada 2025–2028, Consiliul European s-a angajat să *investească în cultură și în patrimoniul nostru cultural, care se află la baza identității noastre europene*[61]. În prezent, artizanatul reprezintă integrarea valorilor culturale și sociale și posedă o funcție prioritară de păstrare și transmitere a moștenirii naționale.

Concluzii la capitolul 3:

1) chimirul ca piesă emblematică combină funcționalitatea, simbolismul și estetica într-un obiect de o mare valoare culturală și istorică. Meșteșugul tradițional al confecționării chimirului continuă să fie practicat de meșteșugarii din zonele rurale. În prezent, chimirul este valorificat în muzee, expoziții și colecții de patrimoniu, iar confecționarea sa continuă să fie o practică vie în unele zone rurale, ceea ce susține păstrarea și transmiterea meșteșugului;

2) confecționarea cojocului și a bundiței tradiționale, care reprezintă simboluri culturale puternice, reflectă tradițiile meșteșugărești ale comunităților rurale. Documentarea privind procesul de confecționare și obținere a produselor vestimentare din pieii și blană ne-a oferit posibilitatea să propunem o metodă nouă de proiectare a acestor produse, la care au fost incluse cerințele specifice din punct de vedere etnologic (culoare, dimensiune, factură, ornament, regiune). Cojoacele și bundițele sunt adesea folosite pentru revigorarea tradițiilor și promovarea meșteșugurilor populare;

3) s-a demonstrat că opinca s-a diversificat de-a lungul timpului, evoluând de la încălțăminte de lucru la cea folosită actualmente de ansamblurile etno-folclorice. Meșteșugarii opincari au continuat să îmbunătățească tehnicile de confecționare al pieselor, iar motivele decorative din piele sau broderii au devenit mai variate și adesea personalizate, reflectând identitatea localităților din nordul, centrul sau sudul Republicii Moldova. Meșteșugarii opincari din Republica Moldova continuă să confecționeze opinci din piele naturală, păstrând și promovând tradițiile și tehnicile moștenite;

4) iscusința și măiestria meșteșugarilor sunt vizibile la diverse târguri și expoziții naționale/internaționale, unde sunt expuse produsele artizanale. Produsele din piele și blană realizate de meșteșugari sunt unice, dificil de reprodus industrial, și poartă o puternică încărcătură culturală și etnică, fiind folosite în portul tradițional, spectacole folclorice și colecții etnografice. Actualmente se pune accent pe valorificarea patrimoniului cultural prin intermediul diverselor evenimente culturale;

5) prelucrarea artistică constă în decorarea și ornamentarea pieilor și blănuirilor și este realizată prin diverse tehnici și procedee de bază reprezentate de cusături cu rol ornamental sau decorativ, brodare, paspoalare, precum și de procedee specifice pieilor naturale: perforare decorativă, împletire, trasare, țesere, diverse aplicații, imprimare/ștampilarea și gravură, spirografie (prin ardere), pliere, mozaic, vopsire decorativă, finisare;

6) meșteșugarii contemporani utilizează o varietate impresionantă de tehnici artistice precum brodarea, perforarea, împletirea, imprimarea, gravura sau vopsirea decorativă, contribuind la unicitatea fiecărei piese lucrate manual. Studiul tehnicilor tradiționale este esențial pentru păstrarea identității culturale în fața provocărilor modernizării și automatizării, oferind o bază solidă pentru revalorificarea meșteșugului tradițional;

7) evaluarea și cunoașterea tehnicilor și procedee de prelucrare artistică a pieilor sunt importante pentru revenirea la valorile autentice, la păstrarea tradițiilor în domeniul prelucrării pieilor și blănurilor, artizanat aflat sub impactul automatizării proceselor de lucru, industrializării, globalizării.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Examinarea complexă a evoluției tradițiilor meșteșugărești de prelucrare artistică a pieilor și blănurilor în RSS Moldovenească și Republica Moldova a condus spre elaborarea unei viziuni de ansamblu privind artizanatul prin prisma impactului modernității, ceea ce ne-a permis să facem următoarele concluzii finale:

1) meșteșugurile de prelucrare a pieilor și blănurilor prezintă interes special pentru cercetătorii din domeniul istoriei, etnologiei, precum și pentru meșterii populari. Pre-

lucrarea artistică a pielii și blănurilor are tradiții vechi în teritoriul actual al Republicii Moldova, dovadă fiind instrumentele și uneltele descoperite de arheologi, precum și o serie de piese în pofida caracterului perisabil al pieilor și blănurilor;

2) la etapa actuală de cercetare, istoriografia nu a beneficiat de un studiu interdisciplinar, care ar conține un răspuns complex la investigația istorică, artistică, tehnologică și cea culturologică privind pielăria și blănăritul în limitele cronologice enunțate. Prin intermediul tezei de față este pusă în evidență problema evoluției meșteșugurilor de prelucrare a pieilor și blănurilor ca parte componentă a istoriei și culturii naționale, fiind realizat un studiu comparativ cu privire la dezvoltarea acestui artizanat în RSS Moldovenească și în Republica Moldova;

3) sursele examinate, datele din arhive, muzee naționale și locale, interviurile realizate cu meșterii contemporani, permit să studiem complex problema, iar informațiile obținute au devenit furnizori esențiali de date cu referire la acest segment al patrimoniului cultural;

4) după cel de-al doilea război mondial, în localitățile din RSSM funcționau ateliere, asociații ale meșteșugarilor. Pe baza documentelor de arhivă, a fost reflectată activitatea atelierelor în care lucrau meșteri care prelucrau pielea și blănurile;

5) meșteșugarii din diferite localități păstrează și implementează tehnici de prelucrare a pieilor și blănurilor transmise din generație în generație. Tehnicile și procedeele de lucru sunt cel mai bine reprezentate de cusături cu rol ornamental sau decorativ, broderia, paspoalarea, precum și de procedeele ornamentale specifice, după cum ar fi: perforarea decorativă, împletirea, trasarea, țeserea, aplicarea diverselor aplicații, imprimarea/ștampilarea și gravura, spirografia (prin ardere), plierea, mozaicul, vopsire decorativă, finisarea. Tehnicile și tehnologiile întrebuințate de meșteșugari permit confecționarea unor produse artizanale unice și originale cu elemente personalizate, care sunt prezentate la expoziții specializate, transmise către muzeele naționale sau comercializate;

6) cercetările noastre de teren au permis documentarea artizanilor, grupați în funcție de specializare (cojocari, tăbăcari, blănari, căciulari, curelari, opincari ș.a.), fapt ce atestă diversitatea meșteșugurilor tradiționale. În localitățile din sud meșteșugul de prelucrare a pieilor și blănurilor este mai cuprinzător, fiind o zonă în care materia primă era mai dezvoltată. Asocierea în uniuni profesionale, cum ar fi Uniunea Meșterilor Populari din Republica Moldova, oferă oportunități pentru activitatea de antreprenoriat;

7) cercetările de teren au pus în evidența problema instruirii și perfecționării meșteșugarilor care practică pielăritul și blănăritul. Artizanii relatează că au moștenit meseria de la antecesorii săi, adesea fiind autodidacți în mare parte. Deși în Republica Moldova se oferă studii în domeniile pielăritului și blănăritului la Colegiul Tehnologic din Chișinău sau în cadrul unor cursuri de specialitate la instituțiile de învățământ superior, constatăm interesul redus față de acest artizanat, pentru continuarea sau aprofundarea studiilor, posibilitatea de a face o carieră în domeniu;

8) la început de secol XXI se remarcă interesul creatorilor pentru prelucrarea artistică a pielii, utilizarea elementelor din piele sau blană la confecționarea diverselor articole de artă decorativă aplicată, în designul vestimentar, în designul interior, domeniul acestui artizanat oscilând între tradiție și inovație;

9) produsele din piele și blănuri realizate de meșteșugari sunt unice, care nu pot fi reproduse industrial, poartă o puternică încărcătură culturală și etnică, fiind folosite în portul tradițional, spectacole etno-folclorice și colecții muzeale. Studiile de caz privind chimirul, bundița și opinca accentuează interesul artizanilor și al societății pentru aceste articole decorative. Chimirul este o piesă emblematică a artizanatului moldovenesc, cu valoare culturală și istorică, ce îmbină funcționalitatea cu simbolismul. Procesul de confecționare a cojocului și a bundiței tradiționale reflectă tradițiile meșteșugărești străvechi. Etapele complexe de realizare a cojocului și bundiței implică măiestrie, profesionalism, atenție la detalii, cunoașterea specificului acestor piese. Opinca, ca piesă de lucru, rămâne un simbol al portului popular, fiind regăsită actualmente în diverse manifestări culturale și sărbători tradiționale. Atestăm diversificarea tehnicilor și a elementelor decorative, fapt ce reflectă identitatea și creativitatea opincarilor.

Promovarea meșteșugurilor artistice populare din Republica Moldova contribuie la păstrarea tradițiilor și valorilor culturale, dar poate genera oportunități pentru valorificarea economică, științifică, turistică, educațională pentru artizanat și comunitățile implicate. Meșteșugurile tradiționale de prelucrare artistică a pielii și blănurilor, balansând armonios între tradiție și modernitate, constituie un element esențial al patrimoniului cultural al Republicii Moldova, având o semnificație profundă în definirea identității culturale și spirituale a societății.

Recomandări cu caracter științific și aplicativ:

Perfectarea unui registru național al meșteșugurilor tradiționale, care va prezenta fișe-pașapoarte detaliate ale pieselor din piei și blănuri, de importanță istorico-artistică și etnologică. Aceste fișe vor integra informații despre originea, tehnicile de realizare, starea de conservare și semnificația culturală a fiecărui obiect, pentru a facilita protejarea și promovarea patrimoniului cultural din Republica Moldova.

Consolidarea colaborării între autoritățile locale și centrale și alți actori relevanți va contribui la intensificarea dialogului și cooperării între autoritățile locale și centrale, agențiile de turism, muzeele, instituțiile de învățământ, societatea civilă, ONG-uri și mass-media.

Integrarea patrimoniului meșteșugăresc în educație și cercetare. Utilizarea materialului informațional colectat în cercetările de teren și înregistrarea tehnicilor tradiționale de prelucrare a pieilor și blănurilor merită să fie inclusă în curriculumul instituțiilor de învățământ de specialitate artistică și tehnologică, pentru a încuraja tineretul să aprecieze și să învețe aceste meșteșuguri. Având în vedere importanța păstrării și transmiterii tehnicilor tradiționale, este necesară dezvoltarea unor programe de formare profesională continuă pentru artizani.

Promovarea restaurării și conservării produselor din piei și blănuri. Este important ca autoritățile și instituțiile specializate să încurajeze și să sprijine inițiativele de restaurare și conservare a produselor din piei și blănuri.

Elaborarea unor strategii de promovare pe plan internațional. Promovarea meșteșugurilor tradiționale din piei și blănuri pe piețele externe este esențială pentru a

sprijini artizanii din Republica Moldova și a valorifica aceste produse ca parte a patrimoniului cultural. Se recomandă organizarea de târguri și expoziții specializate, inclusiv la nivel european/internațional, în colaborare cu agențiile de turism și organizațiile internaționale, pentru a atrage atenția asupra meșteșugurilor tradiționale și pentru a crea noi oportunități economice pentru meșteșugarii locali.

Documentarea și conservarea tehnicilor tradiționale de prelucrare a pieilor și blănurilor. Continuarea cercetării și documentării meșteșugurilor tradiționale, prin realizarea unor publicații științifice de diferite caracter, filme documentare sau ghiduri de bune practici, va contribui la conservarea tehnicilor și metodelor vechi de prelucrare a pieilor și blănurilor.

Documentarea și digitizarea patrimoniului meșteșugăresc pentru a asigura o arhivă accesibilă cercetătorilor, meșteșugarilor și publicului larg.

Încurajarea cercetărilor multidisciplinare pentru susținerea cercetărilor interdisciplinare care să examineze nu doar tehnicile de prelucrare a pieilor și blănurilor, dar și impactul acestora asupra economiei și culturii, precum și integrarea acestora în strategii de dezvoltare economică și turistică.

Încurajarea colaborării între meșteșugarii locali și designerii contemporani. Este potrivit și necesar ca meșteșugarii să colaboreze cu designerii pentru a crea produse inovative care să îmbine tradiția cu modernitatea.

Dezvoltarea unor platforme online pentru promovarea meșteșugurilor tradiționale. Crearea unor site-uri web și platforme online dedicate meșteșugurilor populare va facilita accesul consumatorilor și vizitatorilor internaționali la produsele meșteșugarilor. Aceste platforme ar putea include informații despre istoria și tehnicile de producție, precum și opțiuni de cumpărare directă.

Sprijinirea meșteșugarilor prin programe de finanțare și granturi. Guvernul și organizațiile non-guvernamentale pot crea programe de sprijin financiar pentru meșteșugari, care să le permită să își îmbunătățească echipamentele și să acceseze piețe externe. Aceste fonduri vor contribui la modernizarea atelierelor și la promovarea produselor meșteșugarilor pe piețele internaționale.

Încurajarea turismului cultural centrat pe meșteșuguri. Promovarea turismului cultural în zonele tradiționale unde se practică meșteșuguri poate aduce beneficii economice semnificative comunităților locale.

Formarea unui centru de excelență în meșteșuguri tradiționale, care să funcționeze ca un hub pentru formare profesională, promovare și cercetare. Acest centru va putea organiza sesiuni de instruire pentru meșteșugari și ar putea facilita interacțiunea între meșteșugari și specialiști din domenii conexe, precum marketingul și designul.

Îmbunătățirea reglementărilor și sprijinirea legislației în domeniul meșteșugurilor populare, ce include revizuirea și racordarea la legislația europeană, îmbunătățirea cadrului legislativ existent pentru a sprijini meșteșugarii prin măsuri mai eficiente de protejare a drepturilor lor și pentru a încuraja dezvoltarea meșteșugurilor ca industrie creativă.

BIBLIOGRAFIE

1. POSTICĂ, Gh. *Prelucrarea pieilor*. În: Analele *Ştiinţifice* ale Universităţii Libere Internaţionale din Moldova: Seria Istorie, 2000, vol. 1, p. 31. ISBN 978-9975-9747-5-2

2. HÎNCU, I. *Vetre strămoşeşti din Republica Moldova*. Chișinău: Știința, 2003, 507 p.

3. NICULIȚĂ, A. *Piese de giuvaiergerie antică din colecţiile Muzeului Naţional de Istorie a Moldovei*. Catalog. Seria Albume III, Chișinău: Bons Offices, 2018. 296 p. ISBN 978-9975-87-442-7

4. VORNICU, N.; ONISCU, C.; BIBIRE, C. *Compoziție pentru conservarea obiectelor de patrimoniu pe suport de lemn policrom și piele*. RO 12700466/30.07. 2013.

5. GUGEANU, M.; ANĂSTĂSOAEI, D.; VORNICU, N.; POSTICĂ, Gh.; CUZMIN, F. *Credință, arheologie, conservare. Mănăstirea Căpriana, Republica Moldova*. În: Tyragetia. Serie nouă, 2017, nr. 2(26), pp. 275-286. ISSN 1857-0240.

6. IORGA, N. *Catastihul breslei blănarilor din Botoşani*. În: Analele Academiei Române, Memoriile Secţiei Istorie, s. II, t. XXXIV (1911–1912), Bucureşti, 1911–1912, pp. 4-5.

7. PAVLESCU, E. *Economia breslelor în Moldova*. Bucureşti: Fundația Regele Carol I, 1939. 638 p.

8. PASCU, Șt. *Meşteşugurile din Transilvania până în sec. al XVI-lea*. București: Academiei Române, 1954. 380 p.

9. OLTEANU, Șt.; ȘERBAN, C. *Meşteşugurile din Ţara Românească şi Moldova în Evul Mediu*. București: Editura Academiei Republicii Socialiste Română, 1969. 460 p.

10. КОКЫРЛЭ, П. Ремесленные цехи городов Молдавии *и* некоторых стран Европы *в* эпоху феодализма. În: Молдавский феодализм: общее и особенное. Кишинев: Штиинца, 1991, pp. 234-262.

11. TOMULEŢ, V.; ILIUŢ, M. *Costumul naţional moldovenesc pentru femei din Basarabia la sfârşitul sec. al XIX-lea – începutul sec. al XX-lea*. În: Analele ştiinţifice, ULIM, Seria Ştiinţe socio-umanistice, Vol. III. Chişinău, 2003, pp. 469-476. ISBN 978-9975-9747-5-2

12. CHIRTOAGĂ, I. *Din istoria ocupaţiilor economice în* Ţara *Moldovei*. În: Tyragetia, XI, Chișinău, 2002, pp. 83-92.

13. ТЕСЛЕНКО, В. *Народные художественные промыслы Молдавии*. Кишинев: Картя Молдовенеаскэ, 1978. 95 p.

14. КУРОГЛО, С.; МАРУНЕВИЧ, М. *Социалистические преобразования в быту и культуре гагаузского населения МССР.* Chișinău: Știința, 1983. 204 p.

15. BUTURĂ, V. *Etnografia poporului român: Cultura materială*. Cluj-Napoca: Dacia, 1978. 467 p.

16. FLORESCU, F.B. *Opincile la Români*. București: Academia Republicii Populare Române, 1957. 168 p.

17. MAIER, R.O. *Meşteşuguri ţărăneşti tradiţionale în spaţiul românesc.* București: Etnologica, 2024. 198 p. ISBN 9789738920149

18. VORNICU, N. *Consideraţii privind starea de conservare a artefactelor din metal şi piele de la mănăstirea Căpriana*. În: Arta, 2017, nr. 1 (AV), pp. 23-26. ISSN 2345-1181.

19. ZEVIN, A; LIVŞIŢ, M. *Portul naţional moldovenesc.* Chişinău: Cartea moldovenească. 1960. 31 p.

20. DIMITRIU, M.; ZELENCIUC, V. *Costumul naţional moldovenesc*. Chişinău: Timpul, 1975. 150 p.

21. TUREA, L. *Mai departe de calul Traian*. În: Moldova. nr. 6, 1979, pp. 36-37.

22. HADÂRCĂ, N. *Cojocăritul care face minuni din pielicica oilor*. În: Adevărul (Moldova). 29 decembrie, 2011, p. 5.

23. BUZILĂ, V. *Costumul popular din Republica Moldova*. Chişinău: Reclama, 2011. 160 p. IBSN 9975105602

24. OPRESU, Gh. *Arta ţărănească la români*. Bucureşti, 1922, pp. 30-35.

25. PAVEL, E. *Portul popular moldovenesc*. Iaşi: Junimea, 1976. 208 p.

26. RUSU, A. *Să păstrăm autenticitatea portului popular românesc.* În: Literatura şi arta, 2 aprilie, 1992, p. 6.

27. MORARU, N. *Evoluţie: costum de sărbătoare, costum naţional, costum tradiţional*. În: Vocea poporului, 29 noiembrie, 1994, p. 6.

28. GHEORGHIŢĂ, N. *În fiecare lucrare – un firicel din suflet.* În: Curierul de seară, 25 mai, 1995, p. 5.

29. ЛИВЩИЦ, М. *Декоративно прикладное искусство Молдавии. / Отдел этнографии и искусствоведения АН МССР.* Кишинев: Штиинца, 1980. 100 p.

30. ZELENCIUC, V.; BÂTCĂ, M. *Universul lumii ţărăneşti, înscris într-un romb*. În: Revista de Etnologie, 2001, nr.1, pp. 5-14.

31. ŞĂRĂNUŢĂ, S. *Ornamente populare moldoveneşti =Молдавский народный орнамент = Les ornements populaires moldaves.* Chişinău: Timpul, 1984. 143 p.

32. MOISEI, L. *Ornamentul – fenomen artistico-estetic (Viziuni ontologice şi estetice asupra ornamenticii ţesăturilor tradiţionale).* Chișinău: Pontos, 2017. 271 p. ISBN 9789975519052

33. DUNĂRE, N. *Ornamentica tradiţională comparată.* Bucureşti: Meridiane, 1979. 159 p.

34. PETRESCU, P. *Motive decorative celebre*. Bucureşti: Meridiane, 1971. 147 p.

35. BĂNĂŢEANU, T. *Arta populară bucovineană*. Suceava: Centrul de îndrumare a creației populare și a mișcării artistice de masă a județului Suceava, 1975. 501 p.

36. STOICA, G.; PETRESCU, P.; BOCȘE, M. *Dicţionar de artă populară*. Bucureşti: Editura Științifică și Enciclopedică, 1985. 450 p.

37. **ISCHIMJI, A**. *Meşteşugurile tradiţionale de prelucrare a pieilor şi blănurilor ajunse în atenţia cercetătorilor*. În: Patrimoniul cultural de ieri – implicații în dezvoltarea societății durabile de mâine. Supliment al revistei științifice „Authentication and Conservation of Cultural Heritage. Research and Technique". Iași-Chișinău: 2024, vol. 8, pp. 101-108. ISSN 2558-894X.

38. Serviciul de evidență și circulație a bunurilor culturale mobile. [online]. [citat: 20 aprilie 2025]. Disponibil: https://secbcm.gov.md/rom

39. Arhiva etnografică a IPC. [online]. [citat: 20 aprilie 2025]. Disponibil: https://arhivaetnografica.ich.md/dosare-pentru-pielaritul-si-blanaritul?utm_source=chatgpt.com

40. **ISCHIMJI, A.,** CONDRATICOVA, L. *Meșteșugurile de prelucrare a pieilor și blănurilor în Chișinăul interbelic*. În: Patrimoniul cultural de ieri – implicații în dezvoltarea societății durabile de mâine. Supliment al revistei științifice „Authentication and Conservation of Cultural Heritage. Research and Technique". Iași-Chișinău-Lviv: 2024, vol. 8, pp. 58-62. ISSN 2558-894X

41. CONDRATICOVA, L.; BUJOREAN, T.; CERCAȘIN, M.; TOCARCIUC, A.; PINTILEI, E. *Expedițiile etnografice și importanța lor în dezvoltarea artizanatului din RSS Moldovenească*. În: Akademos, 2020, nr. 2(57), pp. 144-154. ISSN 1857-0461.

42. **ISCHIMJI, A**. *Prelucrarea pieilor și blănurilor în localitățile din nordul Republicii Moldova*. În: Dialogica, 2023, nr. 2, pp. 73-78. ISSN 2587-3695.

43. **ISCHIMJI, A**. *Creația tăbăcarilor, curelarilor, cizmarilor și cojocarilor din centru Basarabiei sub aspect etno-artistic*. În: Buzău, oraș deschis tradițiilor, cercetării istorice și salvării patrimoniului. In honorem profesor universitar dr. Ion I. Solcanu. Coordonator: Marius-Adrian Nicoară. Buzău: Editura ALPHA MDN, 2023, pp. 330-335. ISBN 978-973-139-581-4.

44. **ISCHIMJI, A**. *Considerente asupra activității de creație a meșterilor pielari și blănari din sudul Republicii Moldova*. În: Akademos, 2023, nr. 4(71), pp. 111-120. ISSN 1857-0461.

45. **ISCHIMJI, A.** *Semnificația chimirului artizanal – element cheie în costumul popular în trecut și în prezent*. În: Revista de etnologie și culturologie, nr. 2, 2024, Vol. XXXVI, pp. 152-156. ISSN 1857-2049.

46. Date culese din teren de autor. Informatori meșterii Vasile Prisacaru și Ludmila Prisacaru, s. Olănești, rn Ștefan Vodă, anul 2023.

47. Date culese din teren de autor. Informator T.A., a.n. 1969, satul Albuta de Jos, rn Taraclia; Informator A.D., a.n. 1967, s. Aluatu, rn Taraclia; anul 2021.

48. CANICOVSCHI, Z. *Cojoace și cojocele*. În: Femeia Moldovei, 1992, nr. 9-12, pp. 112-113.

49. **ISCHIMJI, A.** *Aspecte privind confecționarea bondiței tradiționale în Republica Moldova*. În: *Conferința tehnico-științifică a studenților, masteranzilor și doctoranzilor*, 23-25 martie 2021, Chișinău: Tehnica-UTM, Vol. 2, pp. 546-549. ISBN 978-9975-45-701-9

50. *Raport etnografic „Starea meșteșugurilor tradiționale în Regiunea de Dezvoltare Sud a Republicii Moldova și județele Vaslui și Galați, România"* (compilat) [online]. Chișinău, 2021, 36 p. [citat: 15.10.2023]. Disponibil: http://www.adrsud.md/public/files/Raport_ etnografic_RD_SUD_RO_final_28.04.21.pdf.

51. **ISCHIMJI, A.;** DANILA, V.; ISCHIMJI, N. *Valorificarea tehnicilor **și** procedeelor de lucru utilizate la confecționarea bondiței tradiționale: studio preliminar*. În: Patrimoniul cultural de ieri – implicații în dezvoltarea societății durabile de mâine. Supliment al revistei științifice „Authentication and Conservation of Cultural Heritage. Research and Technique". 22-23 septembrie 2020. Iași-Chișinău, vol. 1, pp. 368-370. ISSN 2558-894X

52. BUZILĂ, V. *Costumul popular din Republica Moldova*. *Ghid practic.* p. 119.

53. MIHAI, A.; CURTEZA, A. DESIGN – *Designul produselor din piele.* Iași: Performantica, 2005, p. 96.

54. Date culese din teren de autor in s. Sofia, rn Drochia, anul 2022. Informatori L.L., a.n. 1949; T.R., a.n. 1954; E.D., a.n. 1961; S.B., a.n. 1979; E.G., a.n. 1951.

55. Date culese din teren de autor. Informator Pascari Dumitru, meșter popular, Bălți, anul 2022.

56. Date culese din teren de autor s. Cosăuți, rn Soroca, anul 2021. Informatori A.O., a.n. 1970; V.L., a.n. 1950, G.M., a.n. 1976.

57. FLORESCU, F. *Opincile la Români*. București: Ed. Academia Române, 1957, p. 11.

58. Date culese din teren de autor în anul 2023. Informator D. P., a.n. 1980, rn. Bălți.

59. STOICA, G.; PETRESCU, P.; BOCȘE, M. *Dicționar de Artă populară*. București: Ed. Științifică și enciclopedică. 1985.

60. PETRESCU, P. *Broderii pe piele în arta românească*. București: Meridiane, 1968.

61. Consiliul Europei a adoptat Planul de Acțiune pentru Republica Moldova, [online]. 2024, [citat 19.12.2024]. Disponibil: https://www.coe.int/ro/web/chisinau/-/council-of-europe-adopts-new-action-plan-for-republic-of-moldova

LISTA PUBLICAȚIILOR AUTORULUI LA TEMA TEZEI

Articole în reviste științifice

– în reviste din bazele de date Web of Science şi SCOPUS, *revistă de tip A*

ISCHIMJI, A. *Semnificația chimirului artizanal – element cheie în costumul popular în trecut și în prezent*. În: Revista de etnologie și culturologie, 2024, nr. 2, 2024, Volumul XXXVI, pp. 152-156. ISSN 1857-2049**.** Disponibil: https://ethnology.ich.md/wp-content/uploads/Revista-de-etnologie-nr-36-red2-152-156-1.pdf

– în reviste din Registrul Național al revistelor de profil, *tipul B*

CONDRATICOVA, L.; BUJOREAN, T.; CERCAȘIN, M.; TOCARCIUC, A.; PINTILEI, E.; **ISCHIMJI, A.** *Actul Unirii Basarabiei cu România de la 1918 și patrimoniul cultural: impact, evoluție, perspective*. În: Dialogica, 2023, nr. 1(S), supl. nr. 1, pp. 141-154. ISSN 2587-3695. Disponibil: https://dialogica.asm.md/arhivarevistei/Dialogica/Dialogica_13_2023.pdf

ISCHIMJI, A. *Considerente asupra activității de creație a meșterilor pielari și blănari din sudul Republicii Moldova*. În: Akademos, 2023, nr. 4(71), pp. 111-120. ISSN 1857-0461. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/111-120_12.pdf

ISCHIMJI, A. *Prelucrarea pieilor și blănurilor în localitățile din nordul Republicii Moldova*. În: Dialogica, 2023, nr. 2, pp. 73-78. ISSN 2587-3695. Disponibil: https://dialogica.asm.md/articolePDF/Dialogica-02-2023_Acentrice_Ischimji.pdf

ISCHIMJI, A. *Tehnici și tehnologii de prelucrare artistică a pieilor și blănurilor meșteșugărești în Republica Moldova*. În: Buletinul *științific* al Universităţii de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu" din Cahul, Seria „Științe Umanistice", 2024, nr. 2(18), pp. 79-91. ISSN 2345-1866. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/79-91_5.pdf

– Articole în reviste internaționale:

PASCARI, I.; MALCOCI, M.; **ISCHIMJI, A.** *Factors apparition footwear and method of defects remedial*. In: Annals of the University of Oradea. Fascicle of Textiles, Leatherwork, 2012, 1-2 iunie 2012, Oradea, Vol 13, Issue 2, pp. 180-184. ISSN 1843-813X.

ISCHIMJI, A.; CONDRATICOVA, L. *Meșteșugurile de prelucrare a pieilor și blănurilor în Chișinăul interbelic*. În: Patrimoniul cultural de ieri – implicații în dezvoltarea societății durabile de mâine. Supliment al revistei științifice „Authentication and Conservation of Cultural Heritage. Research and Technique" Iași, vol. 8, Iași-Chișinău: 2024, pp. 58-62. ISSN 2558-894X. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/58-62_62.pdf

ISCHIMJI, Ana. *Meșteșugurile tradiționale de prelucrare a pieilor și blănurilor ajunse în atenția cercetătorilor*. În: Patrimoniul cultural de ieri – implicații în dezvoltarea societății durabile de mâine. Supliment al revistei științifice „Authentication and Conservation of Cultural Heritage. Research and Technique" Iași. Iași-Chișinău: 2024, vol. 8, pp. 101-108. ISSN 2558-894X. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/101-108_20.pdf

Articole în lucrările manifestărilor ştiinţifice incluse în alte baze de date acceptate de către ANACEC

ISCHIMJI, Ana. *Aspecte privind confecționarea bondiței tradiționale în Republica Moldova*. În: Conferința tehnico-științifică a studenților, masteranzilor *și* doctoranzilor, 23-25 martie 2021, Chișinău: Tehnica-UTM, 2021, Vol. 2, pp. 546-549. ISBN 978-9975-45-701-9. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/p-546-549.pdf

ISCHIMJI, Ana. *Dezvoltarea meșteșugurilor de prelucrare a pielii și blănurilor în RSSM și Republica Moldova: studiu preliminar*. În: *Conferința tehnico-științifică a studenților, masteranzilor și doctoranzilor*, 1-3 aprilie 2020, Chișinău: 2020, Vol. 2, pp. 402-405. ISBN 978-9975-45-634-0. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/402-405_8.pdf

ISCHIMJI, Ana*. Identificarea pieselor de artizanat din piei* și *blănuri: studiu preliminar*. În: Educația în spiritul valorilor naționale *și* universale din perspectiva dialogului pedagogic, 27-28 martie 2020, Chișinău: Tipografia Garomont Studio, 2020, Ediția 2, pp. 160-166. ISBN 978-9975-3452-6-2. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/160-166_12.pdf.

Publicate în culegeri științifice editate peste hotare

ISCHIMJI, Ana. *Folk craft – cultural heritage for sustainable development*. În: *Актуальні проблеми сучасного дизайну*, 25 aprilie 2024, Київ. 2024, Vol. 3, pp. 206-208. ISBN 978-617-7763-37-5. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/206-208_17.pdf

ISCHIMJI, Ana. *Creația tăbăcarilor, curelarilor, cizmarilor și cojocarilor din centru Basarabiei sub aspect etno-artistic*. În: Buzău, oraș deschis tradițiilor, cercetării istorice și salvării patrimoniului. In honorem profesor universitar dr. Ion I. Solcanu. Coordonator: M.-A. Nicoară. Buzău: ALPHA MDN, 2023, pp. 330-335. ISBN 978-973-139-581-4.

Culegeri de lucrări științifice editate în Republica Moldova.

ISCHIMJI, Ana. *Activitatea meșterilor pielari și blănari din valea Prutului de Jos*. În: Cahul: Cultura promovării imaginii orașului, Chișinău: 2023, pp. 176-185. ISBN 978-9975-85-412-2. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Cahul.%20Cultura%20promovarii%20imaginii_compressed-177-186.pdf

în lucrările manifestărilor științifice incluse în Registrul materialelor publicate în baza manifestărilor științifice organizate din Republica Moldova

ISCHIMJI, Ana. *Sortimentul încălțămintei tradiționale în cadrul costumului popular din Republica Moldova*. În: *Știința* în Nordul Republicii Moldova: realizări, probleme, perspective, 26-27 iunie 2019, Bălți: Tipogr. „Indigou Color", 2020, Ediția 4, pp. 389-394. ISBN 978-9975-3382-6-4. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/389-394_1.pdf

ISCHIMJI, Ana. *Tehnologii tradiționale de prelucrare manuală specifică produselor meșteșugărești din piele*. În: Conferința tehnico-științifică a studenților, masteranzilor *și* doctoranzilor, 29-31 martie 2022, Chișinău: Tehnica-UTM, 2022, Vol. 2, pp. 452-454. ISBN 978-9975-45-828-3. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/p-452-454.pdf

ISCHIMJI, Ana. *Repertoriul pieselor de artizanat din piele și blănuri în RSSM și Republica Moldova*. În: Tendințe contemporane ale dezvoltării științei: viziuni ale tinerilor cercetători, 15 iunie 2020, Chișinău: Tipogr. „Biotehdesign", 2020, Ediția 9, Vol. 2,

pp. 75-81. ISBN 978-9975-108-66-9. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/75-81_13.pdf

ISCHIMJI, Ana; ISCHIMJI, Nicolae. *Particularităţi constructiv – funcţionale şi cerinţe impuse încălţămintei pentru dans*. În: Conferinţa Tehnico-Ştiinţifică a Colaboratorilor, Doctoranzilor şi Studenţilor, 16-18 noiembrie 2017, Chişinău: Tehnica-UTM, 2017, Vol. 2, pp. 104-107. ISBN 978-9975-45-545-9. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/104-107_47.pdf

Teze, rezumate ale conferințelor științifice internaționale

ISCHIMJI, Ana. *Studiul privind varietatea bundiței tradiționale din teritoriul republicii moldova în contextul identității culturale*. În: Patrimoniul cultural de ieri – implicaţii în dezvoltarea societăţii durabile de mâine, 8-9 februarie 2024. Iași-Chișinău-Lviv: 2024, Ediția 9, pp. 200-201. ISSN 2558-894X. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/200-201_10.pdf

ISCHIMJI, Ana. *Ethno-artistic aspects of the craft activities performed in the territory of the Republic of Moldova*. În: Patrimoniul cultural de ieri – implicaţii în dezvoltarea societăţii durabile de mâine, 9-10 februarie 2023. Iași-Chișinău-Lviv, Ediția 7, p. 117. ISSN 2558-894X. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/117-117_33.pdf

ISCHIMJI, Ana; DANILA, Victoria. *Identificarea trăsăturilor distinctive a produselor meşteşugăreşti şi artizanale din piei şi blănuri*. În: Patrimoniul cultural de ieri – implicaţii în dezvoltarea societăţii durabile de mâine, 22 februarie 2022. Iași-Chișinău, Ediția 5, pp. 57-58. ISSN 2558-894X. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/57-58_47.pdf

DANILA, Victoria; **ISCHIMJI, Ana.** *Integrarea elementelor tradiționale în procesul de dezvoltare și promovare a culturii*. În: Patrimoniul cultural de ieri – implicaţii în dezvoltarea societăţii durabile de mâine, 22 februarie 2022. Iași-Chișinău, Ediția 5, p. 40. ISSN 2558-894X. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/40-40_66.pdf

DANILA, Victoria; **ISCHIMJI, Ana**. *Impactul educațional in sprijinul și promovarea patrimoniului cultural în Republica Moldova*. În: Patrimoniul cultural de ieri – implicaţii in dezvoltarea societăţii durabile de mâine, 22-23 septembrie 2020. Iași-Chișinău, Ediția 2, pp. 477-479. ISSN 2558-894X. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/477-479_1.pdf

ISCHIMJI, Ana; DANILA, Victoria; ISCHIMJI, Nicolae. *Valorificarea tehnicilor* şi *procedeelor de lucru utilizate la confecţionarea bondiţei tradiţionale: studiu preliminar*. În: Patrimoniul cultural de ieri – implicaţii în dezvoltarea societăţii durabile de mâine, 22-23 septembrie 2020. Iași-Chișinău, Ediția 2, pp. 368-370. ISSN 2558-894X. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/368-370_4.pdf

ISCHIMJI, Ana. *Constructive-technological aspects of obtaining clothing products made of leather and fur specific to the pupular wear on the territory of the Republic of Moldova*. In: CORTEP 2024, Ed. 19, Romanian Textiles and Leather Conference Iași, 07-09 november 2024 IASI-RO: Performantica, 2024, p 84. ISBN 978-630-328-118-6. Disponibil: https://www.cortep.tuiasi.ro/wp-content/uploads/2024/11/CORTEP-Conference-program_online-version.pdf.

Rezumate ale comunicărilor conferințelor științifice naționale

CONDRATICOVA, Liliana; **ISCHIMJI (COJOCARI), Ana**. *Ateliere de prelucrare a pielii și blănurilor în RSS Moldovenească*. În: Sesiunea ştiinţifică a departamentului Istoria românilor, universală ***şi*** arheologie, 23 mai 2025, Chișinău: CEP USM, 2025, Ediția 11, p. 86. ISBN 978-9975-62-874-7. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/86_44.pdf

ISCHIMJI, Ana; DANILA, Victoria. *Elaborarea produselor vestimentare din piei naturale pentru femei în sistemul „COSTUM”*. În: Conferința Tehnico-Științifică a Colaboratorilor, Doctoranzilor și Studenților, Universitatea Tehnică a Moldovei, 15-17 noiembrie 2012. Chișinău, 2013, vol. 3, pp. 119-120. ISBN 978-9975-45-249-6. Disponibil: http://repository.utm.md/handle/5014/2058.

DANILA, Victoria; **COJOCARI, Ana.** *Particularităţi de proiectare* şi *prelucrare a produselor vestimentare din blana*. În: Conferinţa Tehnico-ştiinţifică a Colaboratorilor, Doctoranzilor *şi* Studenţilor. 8-10 decembrie 2011. Universitatea Tehnică a Moldovei. Ch.: Ed. UTM, 2012, Vol. 3, pp. 75-76. ISBN 978-9975-45-208-3

DANILA, Victoria; **COJOCARI, Ana.** *Particularităţi de proiectare* şi *prelucrare a produselor vestimentare din piele*. În: Conferinţa Tehnico-ştiinţifică a Colaboratorilor, Doctoranzilor *şi* Studenţilor. 17-19 noiembrie 2010. Universitatea Tehnică a Moldovei. Ch.: Ed. UTM, 2011, Vol. 3. ISBN 978-9975-45-065-2, ISBN 978-9975-45-160-4, pp. 28-29.

PASCARI, I., MALCOCI, M., **COJOCARI (ISCHIMJI), Ana**. *Particularităţi tehnologice privind asamblarea feţelor de încălţăminte la cizme pentru femei.* În*:* Conferinţa Tehnico-Ştiinţifică a Studenţilor şi Doctoranzilor. Volumul 3, 17-19 noiembrie 2010. Chişinău: Editura UTM, 2010, pp. 62-63. ISBN 978-9975-45-065-2. Disponibil: http://repository.utm.md/bitstream/handle/5014/4040/Conf_UTM_2010_III_pg_62-63.pdf?sequence=1&isAllowed=y**.**

Alte lucrări și realizări specifice diferitor domenii științifice:

MALCOCI, M.; PASCARI, I.; **ISCHIMJI, Ana**. *Procese de fabricație a* încălțămint*ei*. *Indicații metodice pentru efectuarea proiectului de an*. Univ. Tehnică a Moldovei, Fac. Industrie Ușoară, Cat. Modelarea și Tehnologia Confecţiilor din Piele. Chișinău: Tehnica-UTM, 2016. 53 p. ISBN 978-9975-45-425-4. Disponibil: http://repository.utm.md/bitstream/handle/5014/15463/Procese_fabricatie_incaltam_Ind_metod_pr_an_DS.pdf?sequence=1&isAllowed=y; http://repository.utm.md/handle/5014/15463.

BULGARU, V.; MALCOCI, M.; PASCARI, I.; **ISCHIMJI, Ana**. *Bazele tehnologiei confecţiilor:* Încălțăminte. *Indicații metodice privind efectuarea lucrărilor de laborator*. Partea 2. Univ. Tehnică a Moldovei, Fac. Industrie Ușoară, Catedra Modelarea și Tehnologia Confecțiilor din Piele. Chișinău: Tehnica-UTM, 2013. 68 p. ISBN 978-9975-45-279-3. Disponibil: http://repository.utm.md/bitstream/handle/5014/15701/Bazele_tehnologiei_confectiilor_incalt_Ind_metod_P_2_DS.pdf?sequence=1&isAllowed=y

ADNOTARE

ISCHIMJI Ana, „Tradiție și modernitate în dezvoltarea meșteșugurilor de prelucrare artistică a pielii și blănurilor în RSS Moldovenească și Republica Moldova”, teză de doctor în istorie, specialitatea 612.01 *Etnologie*, Universitatea de Stat din Moldova. Volum total: 310 de pagini, dintre care 150 text de bază; 7 anexe, glosar; bibliografie din 349 de titluri în limba română, engleză, rusă, surse electronice; 7 de tabele și cca 200 de materiale grafice.

Cuvinte-cheie: etnologie, tradiții, cercetare de teren, modernitate, patrimoniu cultural, obiceiuri, meșteșug, artizani, produse din pieile și blană, valorificare culturală, integrare.

Scopul tezei: examinarea complexă a artizanatului prin stabilirea particularităților distinctive privind evoluția tradițiilor meșteșugărești de prelucrare artistică a pieilor și blănurilor în RSS Moldovenească și Republica Moldova prin prisma impactului modernității.

Obiective: determinarea gradului de studiere a meșteșugurilor de prelucrare artistică a pieilor și blănurilor în RSSM și Republica Moldova; identificarea meșteșugurilor de prelucrare a pieilor și blănurilor prin analiza tipologiei pieselor de artizanat și prezentarea tehnicilor și procedeelor de prelucrare a produselor din piei și blănuri de meșteșugari; analiza comparată a produselor meșteșugărești realizate în a doua jumătate a sec. XX și primele decenii ale sec. XXI documentate în localitățile din nordul, centrul și sudul țării; stabilirea și evidențierea caracteristicilor tradiționale și inovative ale produselor meșteșugărești din piei și blănuri; documentarea artizanilor care au prelucrat artistic pieile și blănurile; valorificarea tradițiilor și inovațiilor pentru conservarea și muzeificarea pieselor din piele și blănuri ca parte integrantă a patrimoniului cultural material al țării; elaborarea unor propuneri concrete privind reconstituirea articolelor de patrimoniu din piei și blănuri; evidențierea rolului social, identitar și simbolic al produselor din piei și blănuri în cadrul comunităților locale, prin analiza funcțiilor acestora în costumul tradițional și în viața cotidiană; corelarea tradițiilor și inovațiilor în domeniul meșteșugului de prelucrare artistică a pieilor și blănurilor și integrarea produselor artizanale în patrimoniul cultural.

Noutatea și originalitatea științifică: examinarea complexă a conceptului de dezvoltare a meșteșugurilor artistice de prelucrare a pielii și blănurilor în RSSM și în Republica Moldova, în perspectivă comparativă; abordarea multidisciplinară a domeniului; formarea unui tablou de ansamblu privind activitatea artizanilor și contribuția în păstrarea și valorificarea metodelor tradiționale de prelucrare a pieilor și blănurilor, realizarea articolelor de valoare.

Rezultatele cercetării contribuie la soluționarea deficitului de fundamentare științifică privind conservarea și promovarea meșteșugurilor tradiționale de prelucrare artistică a pieilor și blănurilor, prin delimitarea unui cadru metodologic interdisciplinar și identificarea tehnicilor, procedeelor și actorilor implicați în acest domeniu.

Semnificația teoretică: valorificarea științifică a meșteșugurilor de prelucrare a pieilor și blănurilor în RSS Moldovenească și Republica Moldova. Materialele acumulate vor fi utile la elaborarea studiilor de sinteză, notelor de curs, a unor ghiduri turistice, repertorii meșteșugărești.

Valoarea aplicativă a lucrării. Informațiile concentrate în paginile tezei pot fi folosite la elaborarea unui atlas cultural al meșterilor populari care prelucrează pielea și blana pe teritoriul Republicii Moldova; organizarea workshop-urilor pentru valorificarea potențialului cultural al meșterilor în scopul perpetuării artei populare în spiritul valorilor tradiționale; pot servi ca bază pentru diferite emisiuni radio/TV, utilizarea în procesul de instruire a studenților.

Implementarea rezultatelor științifice. Rezultatele cercetării au fost implementate în cadrul orelor teoretice și practice la disciplina „Educația tehnologică” clasa a VIII-a conform curriculumului din cadrul Instituției Publice Liceului Teoretic „Ion Creangă” și la disciplina „Dezvoltarea Personală” anul I, II și III, Colegiul „ULIM”, unde s-au discutat și aplicat tehnici de prelucrare a articolelor din piele și blană.

ANNOTATION

ISCHIMJI Ana, „Tradition and modernity in the development of crafts of artistic processing of leather and fur in the Moldavian SSR and the Republic of Moldova”, doctoral thesis in history, specialty 612.01 *Ethnology*, Moldova State University. The thesis has a total volume of 310 pages, of which 150 pages are basic text; 7 annexes, glosar; the bibliography includes 349 titles in Romanian, English, Russian, electronic sources; 7 tables and about 200 materials.

Keywords: ethnology, traditions, field research, modernity, cultural heritage, customs, craft, artisans, products from leather and fur, cultural valorization, integration.

The purpose of the thesis: a comprehensive examination of handicrafts by establishing distinctive features regarding the evolution of artisanal traditions of artistic processing of skins and furs in the Moldavian SSR and the Republic of Moldova through the impact of modernity.

Objectives: determining the degree of study of the crafts of artistic processing of skins and furs in the Moldavian SSR and the Republic of Moldova; identifying the crafts of processing skins and furs by analyzing the typology of handicraft pieces and presenting the techniques and processes of processing leather and fur products by craftsmen; comparative analysis of handicraft products made in the second half of the 20th century and the first decades of the 21st century documented in localities in the north, center and south of the country; establishing and highlighting the traditional and innovative characteristics of leather and fur handicraft products; documenting the craftsmen who artistically processed leather and furs; capitalizing on traditions and innovations for the preservation and museumization of leather and fur pieces as an integral part of the country's material cultural heritage; developing concrete proposals for the reconstruction of heritage items made of leather and fur; highlighting the social, identity and symbolic role of leather and fur products within local communities, by analyzing their functions in traditional costume and in everyday life.

Scientific novelty and originality: a comprehensive examination of the concept of the development of artistic crafts of leather and fur processing in the MSSR and the Republic of Moldova, in a comparative perspective; multidisciplinary approach to the field; formation of an overall picture of the activity of artisans and their contribution to the preservation and valorization of traditional methods of leather and fur processing, the creation of valuable items.

The research results contribute to solving the deficit of scientific substantiation regarding the preservation and promotion of traditional crafts of artistic processing of hides and furs, by defining an interdisciplinary methodological framework and identifying the techniques, processes and actors involved in this field.

Theoretical significance: scientific valorization of leather and fur processing crafts in the Moldavian SSR and the Republic of Moldova. The accumulated materials will be useful in the development of synthesis studies, course notes, tourist and craft guides.

Applicative value of the work. The information concentrated in the pages of the thesis can be used to develop a cultural atlas of folk craftsmen who process leather and fur on the territory of the Republic of Moldova; organizing workshops to capitalize on the cultural potential of craftsmen in order to perpetuate folk art in the spirit of traditional values; can serve as a basis for various radio/TV broadcasts, use in the process of training students.

Implementation of scientific results. The research results were implemented in the theoretical and practical classes of the „Technological Education” discipline, grade VIII, according to the curriculum of the Public Institution of the „Ion Creangă” Theoretical High School, and in the „Personal Development” discipline, year I, II and III, „ULIM” College, where techniques for processing traditional leather and fur items were discussed and applied.

АННОТАЦИЯ

ИСКИМЖИ Анна, «Традиции и современность в развитии художественных промыслов обработки кожи и меха в Молдавской ССР и Республике Молдова», докторская диссертация по истории, специальность 612.01 *Этнология*, Государственный университет Молдовы. Общий объем: 310 страниц, из них 150 страниц основного текста; 7 приложений, словарь; библиография из 349 наименований на румынском, английском, русском языках, электронные источники; 7 таблицы и около 200 рисунков.

Ключевые слова: этнология, традиции, полевые исследования, современность, культурное наследие, обычаи, ремесло, ремесленники, изделия из кожи и меха, культурная валоризация, интеграция.

Цель диссертации: комплексное исследование ремесел путем установления особенностей эволюции ремесленных традиций художественной обработки кожи и меха в Молдавской ССР и Республике Молдова через призму влияния современности.

Задачи: определение степени изученности промыслов художественной обработки кожи и меха в МССР и Республике Молдова; выявление ремесел по обработке кожи и меха путем анализа типологии изделий ручной работы и представления приемов и процессов обработки изделий из кожи и меха мастерами; сравнительный анализ изделий народных промыслов второй половины XX века – начало XXI века, зафиксированых в селах на севере, в центре и на юге страны; установление и подчеркивание традиционных и инновационных особенностей изделий ручной работы из кожи и меха; документирование ремесленников, искусно обрабатывавших шкуры и меха; использование традиций и инноваций для сохранения и музеефикации изделий из кожи и меха как неотъемлемой части материального культурного наследия страны; разработка конкретных предложений по реконструкции предметов культурного наследия из кожи и меха; подчеркивание социальной, идентификационной и символической роли изделий из кожи и меха в местных сообществах путем анализа их функций в традиционном костюме и повседневной жизни.

Научная новизна и оригинальность: комплексное рассмотрение концепции развития художественных промыслов обработки кожи и меха в МССР и Республике Молдова в сравнительной перспективе; междисциплинарный подход к области; формирование общей картины деятельности ремесленников и их вклада в сохранение и валоризацию традиционных методов обработки кожи и меха, создание ценных изделий.

Результаты исследования способствуют решению дефицита научного обоснования вопросов сохранения и популяризации традиционных ремесел художественной обработки шкур и меха путем определения междисциплинарной методологической базы и выявления методов, процессов и участников этой сферы.

Теоретическая значимость: научная оценка промыслов по обработке кожи и меха в Молдавской ССР и Республике Молдова. Накопленные материалы будут полезны при разработке обобщающих исследований, курсовых конспектов, туристических и ремесленных путеводителей.

Практическая ценность работы. Информация, сосредоточенная на страницах диссертации, может быть использована для разработки культурного атласа народных мастеров по обработке кожи и меха на территории Республики Молдова; организация мастер-классов по использованию культурного потенциала мастеров с целью сохранения народного искусства в духе традиционных ценностей; может служить основой для различных радио/телепередач, использоваться в процессе обучения студентов.

Внедрение научных результатов. Результаты исследования внедрены на теоретических и практических занятиях по дисциплине «Технологическое образование» VIII класса согласно учебной программе Государственного учреждения Теоретический лицей им. Иона Крянгэ и на дисциплине «Развитие личности» I, II и III курсов колледжа «ULIM», где обсуждались и применялись приемы обработки традиционных изделий из кожи и меха.

ISCHIMJI Ana

TRADIȚIE ȘI MODERNITATE ÎN DEZVOLTAREA MEȘTEȘUGURILOR DE PRELUCRARE ARTISTICĂ A PIELII ȘI BLĂNURILOR ÎN RSS MOLDOVENEASCĂ ȘI REPUBLICA MOLDOVA

SPECIALITATEA: 612.01 – ETNOLOGIE

Rezumatul tezei de doctor istorie

Aprobat spre tipar 11 iulie 2025	Formatul hârtiei 60×84 1/16
Hârtie ofset. Tipar ofset.	Tiraj 50 ex.
Coli de tipar: 2,0	Comanda nr.

Centrul Editorial-Poligrafic al USM
Str. Al. Mateevici, 60, Chișinău, MD-2009